

Ieinteresēto pušu analīze

pieaugušo prasmju pilnveides ceļu attīstībā Latvijā

Sagatavots 2023.g. aprīlī – septembrī

Projekta numurs: 101087193

Projekta nosaukums: Partnerības un ieinteresēto personu iesaistīšana prasmju pilnveides ceļos

PRIEKŠVārds

Saskaņā ar Latvijas republikas Izglītības likuma¹ definīciju, pieaugušo izglītība ir daudzveidīgs izglītošanās process, **kas cilvēka mūža garumā nodrošina personības attīstību un konkurētspēju darba tirgū**. Pieaugušo izglītība ir valsts izglītības politikā definēta un sociālās un ekonomiskās prasībās noteikta mūžizglītības procesa sastāvdaļa.

Izglītības attīstības pamatnostādnēs 2015. – 2020. gadam ir noteikti vairāki mūžizglītības, tostarp pieaugušo izglītības mērķi (skat. atsauci: 1. Ministru kabinets, 2014) :

- Nodrošināt pieaugušo izglītības pieejamību visiem Latvijas iedzīvotājiem neatkarīgi no viņu vecuma, dzimuma, iepriekšējās izglītības, etniskās piederības, sociālās izcelsmes;
- Radīt kvalitatīvu izglītības piedāvājumu pieaugušajiem, kas nodrošina ilgtspējīgas darbam, pilsoniskajai līdzdalībai un personības izaugsmei nepieciešamās kompetences.

Šī pētījuma uzmanības centrā ir prasmju uzlabošanas ceļi

PIEAUGUŠAJIEM AR ZEMU PRASMJU LĪMENI , tostarp pieaugušajiem:

- **ar zemu kvalifikāciju;**
- **bez pamata vai vidējās izglītības;**
- **ar zemām digitālām pamatprasmēm.**

Šajā ziņojumā sniegtā informācija un secinājumi ir sagatavoti, veicot normatīvo dokumentu analīzi (apkopoti tikai galvenie konstatējumi) un projekta ietvaros īstenojot fokusa grupu diskusijas (skatīt 1.2–1.4. pielikumu), saskaņā ar dokumentu “ES Padomes ieteikumi par prasmju pilnveides ceļiem: jaunas iespējas. pieaugušajiem” (skat. atsauci: 2. Eiropas Savienības Padome, 2016) un Novērtējumu paketi (skat. atsauci: 3. Eiropas Komisija, 2023) veikto pasākumu izvērtēšanai, reaģējot uz Padomes ieteikumu par prasmju pilnveides ceļiem.

¹ <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

KOPSAVILKUMS

Projekta “Ieinteresēto pušu iesaistīšana un sadarbība prasmju pilnveides ceļu ieviešanā” (101087193 – Partner UP – Call ERASMUS-EDU-2022-PI-FORWARD-LOT3) mērķis ir uzlabot prasmju pilnveides paaugstināšanas ceļu (UP) ieviešanu, apzinot un iesaistot jaunas ieinteresētās puses, kopīgi pilnveidojot sadarbības īstenošanas plānus un mehānismus,² kā arī palielināt iedzīvotāju līdzdalību mūžizglītībā; izveidot jaunus sadarbības mehānismus un izstrādāt priekšlikumus turpmākās darbībai gan valsts, gan Eiropas līmenī.

Plānots sasniegt šādus mērķus un uzdevumus:

- Analizēt sadarbības mehānismus, kas pastāv nacionālajā (iesaistīto valstu) un Eiropas līmenī (ar Eiropas asociāciju starpniecību);
- Definēt trūkstošās ieinteresētās puses un iespējamus partnerus;
- Organizēt tikšanās starp attiecīgajām ieinteresētajām pusēm un vienoties par sadarbību;
- Izstrādāt priekšlikumus un plānot turpmāku ieinteresēto pušu iesaisti un sadarbību;
- Iesaistīties vienaudžu mācībās ar citiem partneriem par to, kas labi darbojas viņu vidē, dalīties projekta pieredzē ar citiem partneriem;
- Dalīties ar projekta pieredzi un rezultātiem valsts līmenī;
- Dalīties projekta pieredzē un rezultātos ar citām Eiropas valstīm, iestādēm un organizācijām.

Projekta partnerības sastāvā ir 11 pilntiesīgi un 4 asociētie partneri:

PILNTIESĪGI PARTNERI

- Eiropas Pieaugušo izglītības asociācija ³(EAEA, BE) – koordinators
- Izglītības tehnoloģiju pētniecības un attīstības centrs ⁴(CARDET, CY)
- Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība ⁵(LAEA, LV)
- Profesionālās izglītības un pieaugušo izglītības aģentūra ⁶(ASOO, HR)
- Asociatia Euro Adult Education ⁷(AEAE, RO)
- Eiropas universitāšu tālākizglītības tīkls ⁸(EUCEN, BE)
- Grieķijas pieaugušo izglītības asociācija ⁹(HAEA, EL)
- Īrijas Nacionālā pieaugušo izglītības organizācija ¹⁰(AONTAS , IE)
- Pieaugušo izglītības iestāde Dante ¹¹(HR)
- FORMA.AZIONE SRL ¹²(IT)
- Valsts izglītības attīstības aģentūra ¹³(VIAA, LV)

ASSOCIĒTIE PARTNERI

- Izglītības un pētniecības ministrija ¹⁴(RO)
- Izglītības, kultūras, sporta un jaunatnes ministrija ¹⁵(CY)
- Izglītības un reliģijas lietu ministrija ¹⁶(GR)
- Forum Nazionale Terzo Settore (IT)

² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1224>

³ <https://eaea.org/>

⁴ <https://www.cardet.org/>

⁵ <https://www.laea.lv/en/home/>

⁶ <https://www.asoo.hr/>

⁷ <http://www.euro-ed.ro/>

⁸ <http://www.eucen.eu/>

⁹ <https://adulthoodeduc.gr/>

¹⁰ <https://www.aontas.com/>

¹¹ <https://dante-ri.hr/en/naslovnica-english/>

¹² <https://www.azione.com/>

¹³ <http://www.viaa.gov.lv/>

¹⁴ <https://www.edu.ro/>

¹⁵ <http://www.moec.gov.cy/en/>

¹⁶ <https://www.minedu.gov.gr/>

Sīkāka informācija par projektu pieejama projekta mājas lapā:

<https://partnerup-project.eu/>

Lai sasniegtu projektā noteiktos mērķus un uzdevumus, projektā ir **noteikti 4 galvenie darba virzieni**:

DARBA PAKETE	SKAIDROJUMS
WP2 IEINTERESĒTO PUŠU ANALĪZE	<p>Tā sniedz nepieciešamo informāciju, lai ar pētniecības un analīzes palīdzību identificētu esošās un trūkstošās ieinteresētās puses, kā arī nepilnības prasmju pilnveides ceļu ieviešanā.</p> <p>Analīze tiek veikta saskaņā ar divām dažādām metodoloģijām, kuru mērķis ir noteikt sadarbības trūkumus un identificēt iespējas nostiprināt jau esošās pozitīvās/jēgpilnās attiecības un iesaistīt trūkstošās un/vai jaunas ieinteresētās puses. Psredzēta dokumentu analīze un ieinteresēto pušu kartēšana .</p>
WP3 ATTĪSTĪBAS GRUPAS	<p>Tās nodrošina sadarbības veidošanu un diskusijas par prasmju uzlabošanas ceļu ieviešanu.</p>
WP4 MĀCĪBU VIZĪTES/ PARTNERU MĀCĪBAS	<p>To mērķis ir apkopot gūtās atziņas, tostarp šo aktivitāšu galvenos secinājumus visos projekta īstenošanas posmos. Gūtie secinājumi būs pamats turpmākai darbību pārnēsāmībai un atkārtojamībai citos kontekstos un valstīs.</p>
WP5 CEĻU KARTES IZSTRĀDE	<p>Tās mērķis ir izveidot priekšlikumus īstenošanas plāniem, kas nodrošinās reālus un vērienīgus prasmju pilnveides ceļu plānus nākotnei.</p>

Šis pārskats ietver:

- 1) informāciju, kas balstīta uz dokumentu analīzi par esošajām ieinteresētajām pusēm un nepilnībām ieinteresēto pušu sadarbībā;
- 2) kvalitatīvu informāciju par analīzes procesu;
- 3) labās prakses piemērus;
- 4) konkrētas iespējamās attīstības grupu prioritātes.
- 5) pielikumus, kuros sniegta papildus skaidrojoša informācija un dati, fokusa grupu ziņojumi un ieinteresēto pušu kartēšanas tabula.

Atruna: Šo projektu atbalsta Eiropas Komisijas – Erasmus + KA2 programma. Šajā publikācijā ietvertā informācija un uzskati pilnībā pieder autoriem un ne vienmēr atspoguļo oficiālo Eiropas Savienības viedokli. Ne Eiropas Savienības iestādes vai institūcijas, ne arī kāds cits, kas darbojas to vārdā, nevar tikt saukts pie atbildības par šajos materiālos publicētās informācijas izmantošanu.

SATURA RĀDĪTĀJS

[Priekšvārds](#)

22_

3378911

Error! Bookmark not defined.

AKRONĪMU UN SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

AKRONĪMS / SAĪSINĀJUMS	PILNS APRAKSTS
MI	Mūžizglītība
PI	Pieaugušo izglītība
IZM	Latvijas Izglītības un zinātnes ministrija
VITA	Valsts izglītības attīstības aģentūra
LPIA	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība
PIPP	Pieaugušo izglītības pārvaldības padome
PINTSA	Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējās sadarbības apakšpadome (PINTSA)
LIKTA	Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija
LDDK	Latvijas Darba devēju konfederācija
VARAM	Latvijas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
NVA	Nodarbinātības valsts aģentūra
Projekts "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide"	ESF projekts Nr. 8.4.1.0/16/I/001 "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide" ¹⁷
Projekts "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai"	ESF projekts Nr. 7.1.1.0/15/I/001 "Atbalsts bezdarbnieku izglītībai" ¹⁸
All	Augstākās izglītības iestādes

¹⁷ <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/par-projektu>

¹⁸ <https://www.nva.gov.lv/lv/node/244>

1. PRASMJU PILNVEIDES CEĻI LATVIJĀ: IEVIEŠANA, GALVENĀS MĒRĶA GRUPAS, IZAICINĀJUMI

1.1. STATISTIKA

Šajā sadaļā ir sniegti daži raksturojošie statistikas rādītāji par pašreizējo situāciju (2022. un 2023. gads) Latvijā pieaugušo izglītībā kopumā un ar to tieši saistītajās jomās:

Kā **būtiskākais izaicinājums** OECD dokumentā "[Latvijas Prasmju stratēģija. Novērtējums un rekomendācijas](#)" norādīts: "Tā kā darba tirgū nepieciešamās prasmes turpina mainīties globalizācijas, digitalizācijas un demogrāfisko pārmaiņu dēļ, prasmju nelīdzsvarotības samazināšana turpina būt svarīga rīcībpolitikas prioritāte. Daudzi darba devēji informē, ka prasmju trūkums ir būtisks šķērslis ilgtermiņa investīciju lēmumiem. Šis trūkums ir īpaši akūts dabaszinību, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) un veselības aizsardzības jomās."

DARBASPĒKA RESURSU PAREZAMĀ SAMAZINĀŠANĀS UN NOVECOŠANA

CEDEFOP dokumentā "[Latvia - 2020 Skills forecast](#)" norādīts, ka laika posmā starp 2000. un 2030. gadu paredzama darbaspēka resursu samazināšanās visās vecuma grupās, atskaitot 55 un vairāk gadus vecos iedzīvotājus. **Paredzams, ka 2030. gadā apmēram 30% no visiem darbaspējīgiem iedzīvotājiem būs 55 gadus veci un vecāki**, salīdzinājumam – 2000. gadā šī grupa veidoja 13%. Tādējādi mūžizglītības iespēju attīstība ir izšķiroši būtisks priekšnoteikums paredzamajiem izaicinājumiem pārmaiņām un attīstībai.

1,8476 miljoni iedzīvotāju 2022. gadā
63,9% nodarbināto vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem 2022. gadā

Bezdarbs – **6,9%**

Jaunieši vecumā no 15 līdz 29 gadiem, kuri nestrādā un nemācās (2022.g.) – **11,3%**

Iedzīvotāji **bez pamatzglītības** – **2,2 %**

Latvija ieņem 20 vietu cilvēkkapitāla attīstības jomā starp 27 ES dalībvalstīm

Tikai **43%** iedzīvotāju vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem ir pietiekamas digitālās prasmes. Salīdzinājumam – ES vidējais rādītājs ir **56%**

Sievietes un vīrieši
augstākajā izglītībā

IEDZĪVOTĀJU IESAISTE PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ

2022. gadā ievērojami pieaugusi pieaugušo iesaiste izglītībā – saskaņā ar [Centrālās statistikas pārvaldes](#) datiem, iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 64 gadiem, īpatsvars, kas piedalījušies pieaugušo izglītībā, ir pieaudzis no 6,6% 2020.gadā līdz **9,7% 2022. gadā, sasniedzot vēsturiski augstāko iesaistes rādītāju**. Tādējādi jau 2022. gadā ir sasniegts Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.–2027. gadam "Nākotnes prasmes nākotnes sabiedrībai" [rīcības plānā](#) norādītais rezultatīvais rādītājs – 2024. gadā iesaistīt pieaugušo izglītībā 10% pieaugušo vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem.

1.2. VALSTS POLITIKAS IETVARŠ PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ

Šajā sadaļā ir apkopots tiesiskais regulējums un galvenie nacionālās politikas plānošanas dokumenti saistībā ar pieaugušo izglītību Latvijā.

"Šodienas mainīgā sociāli ekonomiskā vide un darba tirgus rada nepieciešamību regulāri apgūt jaunas zināšanas un prasmes, kā arī pilnveidot esošās. Tehnoloģiju attīstības, automatizācijas un konkurences spiediena rezultātā radītā nepieciešamība pēc jaunām precēm un pakalpojumiem, prasa ieguldījumus ne tikai pētniecībā, bet arī kvalificētā darbaspēkā, kas ir atvērts jaunu zināšanu apguvei. Iedzīvotājiem tas nozīmē nepārtrauktu personības attīstību, kā arī spēju uzturēt un nepārtraukti uzlabot savu konkurētspēju darba tirgū."

Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.-2027.gadam sadaļa "Pieaugušo izglītība"

➔ Latvijas nākotnes vīzija ir skaidri saistīta ar prasmju attīstību un mūžizglītības iespēju nodrošināšanu. Šī nākotnes perspektīva iet roku rokā ar **Eiropas sociālo tiesību 1. pīlāra principu** ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu vispārīgu un profesionālo izglītību un mūžizglītību, lai varētu saglabāt un iegūt prasmes, kas ļauj pilnā mērā piedalīties sabiedrības dzīvē un veiksmīgi mainīt darbu darba tirgū.

➔ Latvijas Republikas Satversmes ¹⁹112.pants nosaka, ka "**Ikvienam ir tiesības uz izglītību.**" Latvijas Izglītības likuma ²⁰ mērķis ir nodrošināt, lai ikviens Latvijas iedzīvotājs varētu attīstīt savu garīgo un fizisko potenciālu, lai kļūtu par neatkarīgu un pilnībā attīstītu individu, demokrātiskas Latvijas valsts un sabiedrības locekli.

➔ Latvijas Izglītības likuma ²¹17.pantā ir noteikts, ka " *pašvaldība īsteno politiku pieaugušo izglītībā* ". Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 4.pantu ²² viens no pašvaldību uzdevumiem ir "*nodrošināt iedzīvotāju izglītību, tai skaitā pieaugušo izglītību* ". Papildus uzdevumiem pašvaldībām, kurām jānodarbojas ar pieaugušo izglītības politikas īstenošanu, atbilstoši Reģionālās attīstības likumam, ²³ Latvijā ir izveidoti pieci plānošanas reģioni ²⁴. Kurzemes plānošanas reģions ²⁵, Latgales plānošanas reģions ²⁶, Rīgas plānošanas reģions ²⁷, Vidzemes plānošanas reģions ²⁸ un Zemgales plānošanas reģions ²⁹. Plānošanas reģiona teritorijas noteiktas ar Ministru kabineta 2021. gada 22. jūnija noteikumiem Nr. 418 " Noteikumi par plānošanas reģiona teritorijām " ³⁰. Plānošanas reģionu kompetencē ir nodrošināt reģionālās attīstības plānošanu, koordināciju, sadarbību starp pašvaldībām un citām valsts pārvaldes iestādēm, tādējādi netieši risinot Mūžizglītības un prasmju pilnveides jautājumus.

➔ Pieaugušo izglītības un prasmju attīstības politika Latvijā ir nozīmīga sastāvdaļa galvenajos politikas plānošanas īstenošanas dokumentos. Kā būtiskākie minami Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija "Latvija 2030" (sk. atsauci: 4. LR Saeima, 2010). Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam (sk.atsauce: 5. LR Saeima, 2020) un Izglītības un prasmju attīstības pamatnostādnes 2021.-2027.gadam (sk. atsauci: 6. Izglītības un zinātnes ministrija, 2021) un to īstenošanas plāns 2021.-23.gadam (sk. atsauci: 7. Ministru kabinets, 2022). Nacionālās politikas plānošanas un īstenošanas dokumenti tiek izstrādāti, plaši iesaistot nacionālās ieinteresētās puses un ņemot vērā ES politikas dokumentus un ES, UNESCO, OECD un CEDEFOP rekomendācijas.

¹⁹ <https://www.saeima.lv/lv/likumdošanas-process/constitution>

²⁰ <https://likumi.lv/ta/en/lv/id/50759-izglitibas-likums>

²¹ <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>

²² <https://likumi.lv/ta/id/336956-pasvaldibu-likums>

²³ <http://www.likumi.lv/doc.php?id=61002>

²⁴ https://www.varam.gov.lv/lv/planosanas-regioni?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

²⁵ <https://www.kurzemesregions.lv/jaunumi/>

²⁶ <https://lpr.gov.lv/lv/>

²⁷ <https://rpr.gov.lv/>

²⁸ http://www.vidzeme.lv/lv/vpr_jaunumi

²⁹ <https://www.zemgale.lv/lv/zemgales-planosanas-regionis>

³⁰ <https://likumi.lv/ta/id/324290-noteikumi-par-planosanas-regionu-teritorijam>

Nacionālā attīstības plāna prioritāte ir *“zinošas, iekļaujošas un radošas sabiedrības attīstība efektīvā, inovatīvā un produktīvā ekonomikā”*. To plānots panākt **“veicinot pieprasījumu pēc mūžizglītības, izmantojot kvalitatīvas un elastīgas pieaugušo izglītības iespējas un pieejamību, efektīvi izmantojot: izglītības iestādes un pieaugušo izglītības centrus; prasmju fondu veidošanu, veicinot darba devēju un nozaru ieguldījumus un darbinieku motivāciju; nodrošinot “otrās iespējas” izglītību”**.

➔ **Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021.-2027.gadam** galvenais mērķis ir noteikt Latvijas prioritātes kvalitatīvas un iekļaujošas izglītības un apmācības sistēmas nodrošināšanā visiem tās iedzīvotājiem un atbalstīt ilgtspējīgu valsts izaugsmi.

➔ Latvijas Nacionālās reformu programmas un Latvijas Stabilitātes programmas 2020 (skatīt atsauci: 8. Finanšu ministrija, 2020) īstenošanas stratēģijas ir vērstas uz stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanu, īstenojot mūžizglītības principus, veicot strukturālas izmaiņas profesionālajā izglītībā, modernizējot augstāko izglītību, attīstot pētniecības potenciālu, modernizējot materiāltehnisko infrastruktūru, paaugstinot resursu izmantošanas efektivitāti, nodrošinot augstākās izglītības vienlīdzīgu pieejamību, uzlabojot studiju un pētniecības kvalitāti, nodrošinot pamatizglītības un vidējās izglītības pieejamību un ieviešot mūsdienīgas studiju metodikas. Eiropas Savienības Padomes atzinums par Latvijas Stabilitātes programmu 2020. gadam (2020/C 282/14) (sk. atsauci: 9. Eiropas Savienības Padome, 2020):

“Efektīvi un viegli pieejami pieaugušo izglītības, pārkvalifikācijas un kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumi kopā ar sociālo pakalpojumu sniegšanu un mobilitātes atbalstu varētu nodrošināt lielākam skaitam cilvēku darba tirgum nepieciešamās prasmes.” (2020/C 282/14)

➔ “Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027. gadam” (skat. atsauci: 10. Ministru kabinets, 2021) ir visaptveroša Latvijas digitālās transformācijas stratēģija un cita starpā aptver IKT izglītību un digitālo prasmju attīstību visām sabiedrības grupām.

1.3. PASĀKUMI PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ

Šajā sadaļā ir apkopotas pašreizējās prioritātes pieaugušo izglītībā, kas ir aprakstītas Izglītības attīstības pamatnostādņu 2021. – 2027. gadam (IAP) īstenošanas plānā 2021. – 2023.

IAP galvenais mērķis ir noteikt Latvijas prioritātes kvalitatīvas un iekļaujošas izglītības un mācību sistēmas nodrošināšanā visiem tās iedzīvotājiem un atbalstīt ilgtspējīgu valsts izaugsmi. Galvenā uzmanība pieaugušo izglītībā ir saistīta ar piekļuvi iespējām attīstīt nepieciešamās prasmes plašā prasmju spektrā, tostarp kognitīvās prasmes, sociālās un emocionālās prasmes, darbam un profesijai specifiskās prasmes un digitālās prasmes (skatīt tālāk).

Kognitīvās prasmes ietver arī uztveri, interpretāciju, analīzi un komunikāciju domāšanu un valodas prasmes. Kognitīvās funkcijas ir būtiskas mūsu ikdienas dzīvē, jo tās ļauj mums domāt, uztvert un rīkoties.

1. attēls: Prasmju definīcijas (sk. atsauci: 11. ESAO, 2019)

Kognitīvās prasmes ietver kompleksas informācijas uztveri, interpretāciju, analīzi un komunikāciju un spēju pielietot šo informāciju mūsu ikdienas dzīvē. Šīs prasmes ir universālas un pielietojamas jebkurā profesijā. Tās ir pamats efektīvai un sekmīgai dalībai sabiedriskajā dzīvē un modernas ekonomikas darba tirgū.

Sociālās un emocionālās prasmes, zināmas arī kā ne kognitīvās prasmes vai raksturs. Šīs prasmes tiek izmantotas sadarbojoties ar citiem (draudzība, respekts, rūpes), lai sasniegtu mērķus (neatlaidība, paškontrolē, aizrautība) un kontrolētu emocijas (mierīgums, optimisms, pārliecība). Tās balstās uz taxonomijas atzīšanu personības psiholoģijā, īpaši uz "pieciem lielajiem faktoriem" (ekstraversiju, pievilcību, emocionālo stabilitāti un atvērtību).

Darbam un profesijai specifiskās prasmes attiecas uz tehniskām prasmēm, kas ir nepieciešamas darba vietā. Pretēji kognitīvajām, sociālajām un emocionālajām prasmēm, tās nav piemērojamas visām profesijām, bet ir specifiskas konkrētai profesijai.

Digitālās prasmes tiek atzītas kā tehniskās prasmes, lai gan tās ietver kognitīvās spējas, lai veicinātu digitālā satura izpratni, interpretāciju, analīzi un komunikāciju. Tās tiek pielietotas dažādās profesijās un arvien vairāk caurvij ikviena sociālās dzīves aspektus.

➔ **STIPRINĀT PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS PIEEJAMĪBU VIDĒJĀS PROFESIONĀLĀS UN AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀDĒS**

Galvenās aktivitātes – modulāro apmācību programmu izstrāde pieaugušo izglītotājiem; Latvijas kvalifikāciju ietvarstruktūras (5.-7. un 2.līmenis) ³¹aktualizēšana, tajā skaitā pieaugušo profesionālās tālākizglītības un apmācības;

➔ **NODROŠINĀT LATVIJAS IEDZĪVOTĀJIEM KVALITATĪVU NEFORMĀLĀS IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMU PIEAUGUŠAJIEM**

Galvenās aktivitātes – izstrādāti un pieņemti pieaugušo neformālās izglītības programmu īstenošanas kvalitātes kritēriji, vienots izstrādāto digitālo prasmju novērtēšanas ietvars, mācīšanās pieaugušo starptautiskās mobilitātes veicināšana Erasmus + ietvaros;

➔ **NODROŠINĀT INDIVIDUALIZĒTA UN ELASTĪGA PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS PIEDĀVĀJUMA ĪSTENOŠANU, IESKAITOT ATBALSTU BARJERU SAMAZINĀŠANAI LĪDZDALĪBAI TAJĀ**

Galvenās aktivitātes – turpmāka publiskā finansējuma atbalsta sniegšana pieaugušo izglītībai, izmantojot ESF projektus, tostarp mazkvalificētajiem pieaugušajiem un aktivitātēm reģionos;

➔ **PRASMJU ATZĪŠANAS SISTĒMAS UZLABOŠANA**

Galvenās aktivitātes – prasmju atzīšanas sistēmas turpmāka pilnveidošana, veicot grozījumus attiecīgajos valdības noteikumos;

➔ **NOSTIPRINĀT PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS PĀRVALDĪBU**

Galvenās aktivitātes – izstrādāti grozījumi Izglītības likumā, lai stiprinātu institūcijas darbību, Pieaugušo izglītības pārvaldības padoml. tiek izstrādāts individuālo mācību kontu konceptuālais modelis, metodiskais atbalsts pašvaldībām pieaugušo izglītības īstenošanai un vadībai pašvaldības līmenī.

³¹ <https://www.nki-latvija.lv/en/lqf>

➔ **VEICINĀT SABIEDRĪBAS UN PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS DARBA DEVĒJU IZPRATNI UN IEGULDĪJUMU PIEAUGUŠO MOTIVĀCIJAS PALIELINĀŠANĀ**

Galvenās aktivitātes – īstenoti daudzi valsts un nevalstisku ieinteresēto pušu informatīvie un izpratnes veidošanas pasākumi, tostarp mērķtiecīgi pasākumi pieaugušajiem ar zemām prasmēm un EPALE Nacionālā atbalsta dienesta aktivitātes ³², Nacionālā mūžizglītības portāla www.muzizglitiba.lv saturs tiek pastāvīgi papildināts.

➔ **IZVEIDOT SOCIĀLI ATBILDĪGU UN ILGTSPĒJĪGU SISTĒMU PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS FINANSĒŠANAI**

Galvenās aktivitātes – izstrādāts ietvars valsts atbalsta sistēmas izveidei, lai rosinātu darba devējus veicināt savu darbinieku prasmju attīstību. Izstrādes stadijā ir Latvijas situācijai atbilstošs pieaugušo izglītības finansēšanas modelis (t.sk. individuālo mācību kontu izstrāde). un pilotēšana, kā arī papildus tiek nodrošināts publiskais finansējums darbinieku apmācībām pēc darba devēja pieprasījuma.

1.4. VIDĒJA TERMIŅA UN ILGTERMIŅA POLITIKAS PRIORITĀTES PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBĀ

Ziņojumā "Latvijas darba tirgus vidēja termiņa un ilgtermiņa prognozes" (sk. 12. atsauci: Ekonomikas ministrija, 2022) ir noteikti galvenie sasniedzamie mērķi pieaugušo izglītībā. Turpmāk izklāstīto vajadzību un iniciatīvu mērķis ir veicināt mūžizglītības attīstību un izglītības pieejamību visiem, tostarp iedzīvotājiem ar zemām pamatprasmēm, lai uzlabotu konkurētspēju darba tirgū un integrāciju sabiedrībā ar augstāku dzīves kvalitāti.

➔ **VEICINĀT UN PALIELINĀT SABIEDRĪBAS IZPRATNI PAR PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS NOZĪMĪBU**

Lai vairotu iedzīvotāju izpratni par izglītību un prasmju pilnveidi kā nemitīgu procesu visas dzīves garumā un tās nozīmi mūsdienu mainīgajā ekonomikā, Ekonomikas ministrija 2021. gadā īstenoja plašu sabiedrības informēšanas kampaņu "Esi konkurētspējīgs! Uzdrošies mācīties mūža garumā!"³³. Lai mērķtiecīgāk sasniegtu mazkvalificētos vai cilvēkus bez pamatizglītības un piedāvātu viņiem piemērotākas mācību iespējas, ir veikts izvērtējums kā mācībās efektīvāk iesaistīt pieaugušos ar zemām prasmēm.

➔ **IZVEIDOT ILGTSPĒJĪGU UN SOCIĀLI ATBILDĪGU ATBALSTA SISTĒMU PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAI**

2022.gadā tika pieņemti grozījumi Profesionālās izglītības likumā ³⁴ par modulārās profesionālās izglītības programmām pieaugušo izglītībā (t.sk. izglītības dokumentiem, kas tiek izsniegti programmas moduļa apguvei; tiesisko regulējumu, kas nosaka personas kompetences atzīšanas prasības un kārtību, uzņemšanai profesionālās izglītības programmu vēlākajos posmos). Šis tiesiskais regulējums ļaus personām turpināt studijas pēc iepriekšējā izglītībā vai profesionālajā pieredzē iegūto kompetenču novērtējuma profesionālās kvalifikācijas iegūšanai. Personām tiek piedāvāta iespēja iegūt valsts atzītu kvalifikācijas dokumentu, veicot ārējo novērtējumu un formālās izglītības laikā iegūto kompetenču atzīšanu. ES struktūrfondu plānošanas periodā no 2021.-2027.gadam pieaugušo izglītības attīstībai Latvijā plānotas nozīmīgas investīcijas ar kopējo finansējumu 56,17 milj. eiro, kas plānots darbinieku personīgo un profesionālo prasmju celšanai un mācīšanās barjeru mazināšanai.

³² <https://epale.ec.europa.eu/en/nss/national-support-services-latvia>

³³ <https://www.em.gov.lv/lv/muzizglitibas-informesanas-kampana>

³⁴ <https://likumi.lv/ta/id/20244-profionalas-izglitibas-likums>

➔ **VEICINĀT VALSTS PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU UN AUGSTĀKĀS IZGLĪTĪBAS IESTĀŽU IESAISTI PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS ĪSTENOŠANĀ**

Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esošās profesionālās izglītības iestādes īsteno pieaugušo izglītības aktivitātes. Atbilstoši to attīstības un investīciju stratēģijām laika posmam no 2021. līdz 2027. gadam plānots palielināt apmācībās iesaistīto pieaugušo skaitu. Papildus plānots palielināt profesionālās tālākizglītības programmu piedāvājumu un ārpus formālās izglītības sistēmas iegūtās profesionālās kompetences novērtējumu visās profesionālajās kvalifikācijās.

➔ **UZLABOT PROFESIONĀLĀS APMĀCĪBAS, PĀRVALDĪBAS UN PRASMJU UZLABOŠANAS PASĀKUMUS BEZDARBNIEKIEM**

Nodarbinātības valsts aģentūras īstenotā projekta ³⁵ (ESF projekts Nr. 7.1.1.0/15/I/001 „Atbalsts Latvijas iedzīvotāju izglītībai”) īstenotajās bezdarbnieku un darba meklētāju apmācībās 2020. gadā tika iesaistīti 17,9 tūkst. bezdarbnieki”), savukārt 2021. gadā – tikai 12,8 tūkst. Lai palielinātu iesaistīto personu skaitu, mērķa grupa tika paplašināta, iekļaujot tajā nodarbinātās personas, kurām ir nodarbinātības risks (t.sk. seniori vecumā no 50+, invalīdi un cilvēki ar zemu izglītības/kvalifikācijas līmeni).

➔ **ATBALSTĪT DARBINIEKU PRASMJU UN KVALIFIKĀCIJU PILNVEIDI**

Valsts izglītības attīstības aģentūras sadarbībā ar pašvaldībām, izglītības iestādēm un Nodarbinātības valsts aģentūru īstenotais ESF projekts "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide" ³⁶ ar kopējo budžetu 46 miljoni eiro ir paredzēts, lai pilnveidotu darbinieku prasmes un profesionālās kompetences nodarbinātajām personām, lai novērstu kvalifikācijas neatbilstību darba tirgus prasībām, veicinātu darbinieku konkurētspēju un paaugstinātu viņu darba ražīgumu. Līdz 2023. gada beigām apmācībās tika plānots iesaistīt vairāk nekā 87 tūkstošus cilvēku, tostarp vairāk nekā 19 tūkstošus darbinieku ar zemu izglītības un prasmju līmeni. Saskaņā ar 2022. gadā veikto aptauju ³⁷, 62% dalībnieku iegūtās prasmes regulāri pielieto praksē.

➔ **NODROŠINĀT UZŅĒMUMA DARBINIEKU APMĀCĪBAS UN PILNVEIDES IESPĒJAS**

"Atbalsts darbinieku apmācībām" ietvaros, Ekonomikas ministrija sadarbībā ar nozaru darba devēju asociācijām sniedz atbalstu uzņēmējiem savu darbinieku prasmju pilnveidei, lai veicinātu produktivitāti un inovācijas. Līdz 2022. gada sākumam atbalsts sniegts 1000 uzņēmumiem un 18 281 nodarbinātajiem. Aktivitāte "Atbalsts IKT un netehnoloģiskām apmācībām, kā arī apmācības investoru piesaistes veicināšanai" ir vērsta uz pašnodarbināto personu, kā arī MVU un lielo uzņēmumu produktivitātes un darba efektivitātes veicināšanu. To plānots panākt, paaugstinot savu darbinieku kvalifikāciju un prasmes IKT jomā. Šis atbalsts (līdz 2022.gada sākumam) kopumā sniegts 566 uzņēmumiem un 6976 nodarbinātām personām.

➔ **PIEDALĪTIES OECD STARPTAUTISKAJĀ PIEAUGUŠO KOMPETENCES NOVĒRTĒŠANAS PROGRAMMĀ "PIAAC"**

Latvija ir sākusi piedalīties OECD PIAAC izpētē ³⁸ un pirmos rezultātus paredzēts publicēt 2024. gadā. Iegūtie dati palīdzēs izcelt neatbilstības starp prasmju piedāvājumu un pieprasījumu darba tirgū un attiecīgo prasmju ietekmi uz atalgojuma apmēru, kā arī salīdzināt starptautiski Latvijas cilvēkresursu kvalitāti.

➔ **NODROŠINĀT INDIVIDUĀLUS MĀCĪBU KONTUS**

Lai paplašinātu pieaugušo iespējas un tiesības piedalīties izglītībā ar mērķi pilnveidot savas prasmes un zināšanas, tika pieņemts lēmums par konceptuāli jaunas pieejas attīstību - individuālo mācību kontu izveidi. Mācību konts būs personīgais virtuālais konts, kas nodrošinās pieaugušajiem pieeju individualizētam mācību budžetam un valsts noteiktajiem kritērijiem un darba tirgus vajadzībām

³⁵ <https://www.nva.gov.lv/lv>

³⁶ <https://www.macibaspieaugusajiem.lv/par-projektu?tab=collapse-78>

³⁷ <https://www.viaa.gov.lv/lv/jaunums/macibas-pieaugusajiem-gutas-zinasanas-ikdiena-lieto-62-dalibnieku>

³⁸ <https://www.oecd.org/skills/piaac/>

atbilstošu mācību iespējai. Ar ES Atveseļošanas fonda atbalstu, mērķis ir līdz 2026. gada vidum Latvijā izstrādāt un apstiprināt individuālo mācību kontu pieeju, pilotprojektā iesaistot kopumā 3500 cilvēkus. Paredzams, ka individuālo mācību kontu ieviešana risinās galvenās problēmas, kas saistītas ar vienlīdzīgas piekļuves mācībām un informācijas par mācīšanās iespējām nodrošināšanu, kā arī palīdzēs pārvarēt šķēršļus, kas pieaugušajiem bieži traucē iesaistīties mācībās. Paredzēts, ka individuālajā mācību kontā tiks iekļauta vienota informācijas un pakalpojumu platforma par pieaugušo izglītību un atbalsta iespējām, mācību, karjeras attīstības un prasmju novērtēšanas rīks. Paredzams, ka šāda pieeja nodrošinās arī vienotu piekļuvi izglītības dokumentiem.

ĪSTENOT PROFESIONĀLO PRASMJU KONKURSUS. IZPRATNES UN PRASMJU PILNVEIDES VEICIĀŠANAS PASĀKUMI

Par Eiropas prasmju gada aktivitāšu koordinēšanu Latvijā ir atbildīga Valsts izglītības attīstības aģentūra,³⁹ kas SkillsLatvia⁴⁰ ietvaros īsteno profesionālās izglītības konkursus un pārstāv Latviju WorldSkills⁴¹ un World Skills Europe⁴². *"...lai sekotu laikam un būtu konkurētspējīgs darba tirgū, ikvienam jābūt atvērtam jaunai informācijai un vēlmei uzzināt arvien vairāk. Mūsdienās ikvienam ir plašas iespējas pilnveidot savas zināšanas, prasmes un kompetences jaunā līmenī..."* uzsver VIAA direktore Dita Traidās.

³⁹ https://year-of-skills.europa.eu/index_en

⁴⁰ <https://www.viaa.gov.lv/lv/skillslatvia>

⁴¹ <https://worldskills.org/>

⁴² <http://www.worldskillseurope.org/>

2. IEINTERESĒTO PUŠU SADARBĪBA PRASMJU PILNVEIDEI: VEIKSMĪGI SADARBĪBAS MEHĀNISMI, TRŪKSTOŠIE PARTNERI UN SADARBĪBAS NEPILNĪBAS

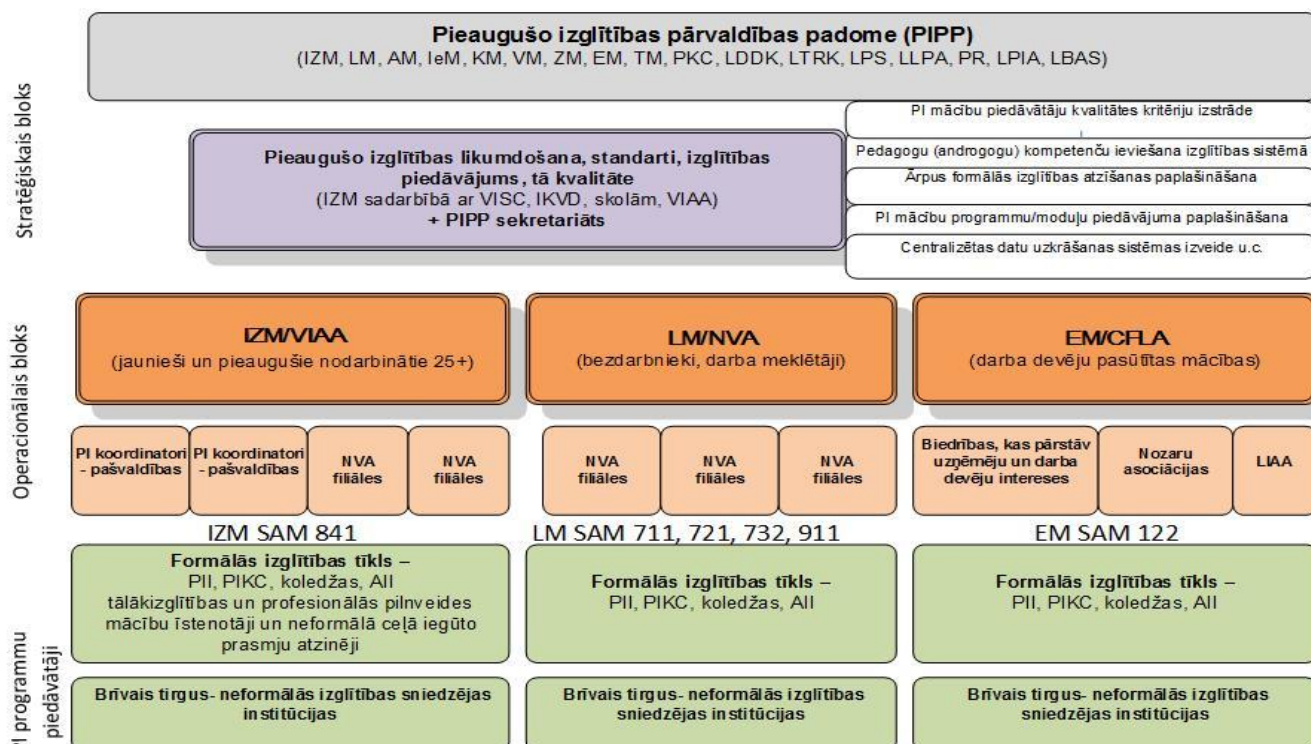
PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS KOORDINĀCIJAS UN PĀRVALDĪBAS MEHĀNISMI

Reaģējot uz sadrumstalotību pieaugušo izglītības sistēmā un saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādņiem 2014.-2020.gadam, 2020.gadā tika izstrādāts Pieaugušo izglītības pārvaldības modelis⁴³ (skatīt 2.attēlu). Modelis nosaka profesionālo izglītību kā prioritāti un cenšas uzlabot caurskatāmību un komunikāciju, pārvaldīt resursus un koordinēt ieinteresētās puses. Saskaņojot ar Latvijas Nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru, modeļa mērķis ir:

pilnveidot pamatprasmes, atbalstīt pieaugušo pāreju uz darba tirgu, atzīt iepriekšējo mācību pieredzi un nodrošināt neformālo izglītību.

2. attēls: Pieaugušo izglītības pārvaldības modelis Latvijā⁴⁴.

PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS POLITIKAS PĀRVALDĪBA

Latvijā ir vairākas struktūras, kas koordinē valsts un privātās ieinteresētās puses. Valsts līmenī Pieaugušo izglītības pārvaldības padomē (PIPP) ietilpst trīs galvenās ministrijas (IZM, LM, EM) un citas ministrijas,

⁴³ <https://likumi.lv/ta/id/281992-par-pieauguso-izglitibas-parvaldibas-modela-ieviesanas-planu-2016-2020-gadam>

⁴⁴ <https://slideplayer.com/slide/15040440/>

kas ir iesaistītas pieaugušo izglītībā, piemēram, Kultūras ministrija un Veselības ministrija; sociālie partneri, piemēram, Latvijas Darba devēju konfederācija (LDDK) un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība; pašvaldības; un pieaugušo izglītībā iesaistītās organizācijas, piemēram, Pārresoru koordinācijas centrs, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Pašvaldību savienība un Plānošanas reģionu asociācija. Padomes uzdevums ir lemt par prioritārajām mērķa grupām un prioritārajām jomām, apstiprināt pieaugušo izglītības kvalitātes kritērijus, kā arī izvērtēt un analizēt mācību programmu kvalitāti (skat. 1. pielikuma 1. tabulu).

Izglītības un zinātnes ministrija sniedz atbalstu nodarbinātajiem pieaugušajiem, Labklājības ministrija sniedz atbalstu bezdarbniekiem un darba meklētājiem, savukārt Ekonomikas ministrija sniedz atbalstu pieaugušajiem pēc darba devēju pieprasījuma. Savu kompetenču ietvaros ministrijas sadarbojas ar virkni citu pieaugušo izglītības īstenošanā iesaistītajām pusēm – sākot no starpministriju valsts iestādēm līdz dažādām NVO un privātā sektora asociācijām. Turklāt katra nozares ministrija īsteno pieaugušo izglītības vadību un rūpējas par cilvēkresursu attīstību atbilstoši savai kompetencei un mērķauditorijai - piemēram, Veselības ministrija vada veselības aprūpes personāla izglītības ieviešanu, ministrija. Kultūras ministrija ir atbildīga par kultūras darbinieku izglītību, Zemkopības ministrija nodarbojas ar apmācību nodrošināšanu lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības nozarēs u.c. Pieaugušo izglītības – gan formālās, gan neformālās izglītības – piedāvājumu nodrošina dažādas sabiedriskās un privātās struktūras, kas darbojas izglītības jomā brīvā tirgus apstākļos.

Reģionālā līmenī lēmumu pieņēmēji ir plānošanas reģionu Attīstības padomes, kurās ietilpst reģionālo pašvaldību vadītāji. Plānošanas reģioniem nav tiešas izglītības funkcijas, tāpēc lēmumu pieņemšana, kas saistīta ar pieaugušo izglītības iniciatīvām, plānošanas reģionos ir daudzveidīga un atkarīga no daudziem aspektiem. Vienota koordinācijas sistēma starp plānošanas reģioniem saistībā ar PI attīstību šobrīd nav nodrošināta.

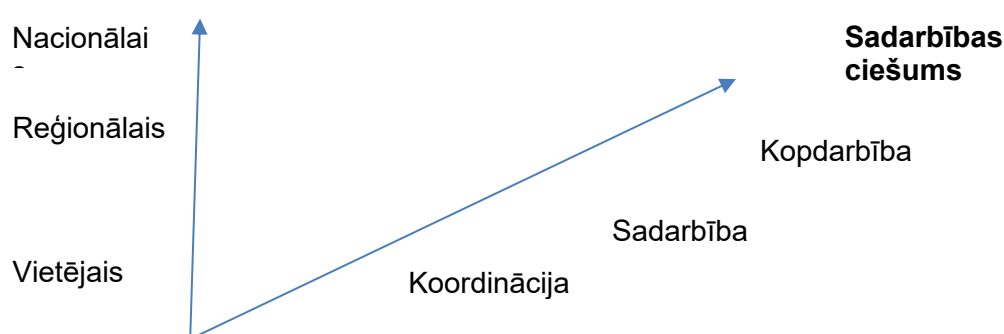
Vietējā līmenī pašvaldības ir atbildīgas par pieaugušo izglītību, jo tās vietējā līmenī īsteno pieaugušo izglītības politiku un izsniedz licences neformālās izglītības programmām. Dažas pašvaldības pieaugušo izglītību nodrošina arī ar valsts pieaugušo izglītības iestāžu starpniecību, kas var būt pieaugušo izglītības centri, kultūras nami, biedrības vai citas. Tomēr, līdzīgi kā pastāv reģionālās atšķirības, arī vietējo pieaugušo izglītības centru darbība un kapacitāte ir atkarīga no pašvaldību resursiem. Pašvaldības ar lielākiem resursiem var nodrošināt labākus pakalpojumus nekā pašvaldības ar mazākiem resursiem, kas liecina par vienotas pārvaldības nepieciešamību, lai nodrošinātu vienlīdzību pieaugušo izglītībā visā Latvijā.

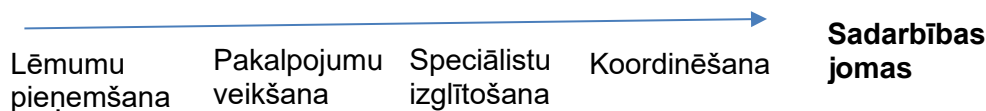
IZAICINĀJUMI UN TRUKUMI SADARBĪBĀ

Lai izprastu sadarbības plašumu, šī ziņojuma autori ir izstrādājuši ieinteresēto pušu sadarbības modeli, kas aplūko sadarbību **dažādos līmeņos** (nacionālajā, reģionālā un vietējā), **sadarbības apjomu starp ieinteresētajām pusēm**, kas sākas ar koordināciju un aizved līdz sadarbībai, apraksta **sadarbības jomas**, piemēram, sadarbību lēmumu pieņemšanā, pakalpojumu sniegšanā utt. (skat. 3. attēlu zemāk). Apkopojot turpmāk minētos sadarbības izaicinājumus un nepilnības, šis modelis ir izmantots, lai risinātu dažādus ar ieinteresēto pušu sadarbību saistītos aspektus.

3. attēls: Ziņojuma autoru izstrādāts sadarbības modelis.

Sadarbības institucionālais līmenis

Saeimā tiek apspriesti pieaugušo izglītības un prasmju attīstības jautājumi. Galvenais **nacionālā līmeņa izaicinājums** - ieinteresēto pušu sadarbībā un vispārējā pieaugušo izglītības pārvaldībā, kas norādīts pētījumā "Pieaugušo digitālās, tehnoloģiskās un valodu prasmes: viņu attīstības iespējas un izaicinājumi Latvijā" (skat. uzziņu: LR Saeimas 13. Latvija, 2021), ir pieaugušo izglītības pārvaldības sistēmas sakārtošana. Prioritāte ir iekļauta attīstības plānošanas dokumentos kopš 2006. gada, tomēr šīs jomas pārvaldībā joprojām ir būtiskas nepilnības. Ziņojumā tika uzsvērts, ka

joprojām ir nepietiekama iesaistīto pušu sadarbība, nav optimāli saskaņots mācību piedāvājums nodarbinātajiem un bezdarbniekiem, kā arī nepietiekama pašvaldību iesaiste pieaugušo izglītības nodrošināšanā.

OECD iesaka Latvijā izveidot vienotu pieaugušo izglītības pārvaldes institūciju, jo pieaugušo izglītības sistēma ir sadrumstalota. Galvenais izaicinājums ir balstīts uz to, ka pieaugušo izglītības jomas horizontālais raksturs, mērķgrupu daudzveidība un finanšu resursu sadalījums prasa pārvaldības ieviešanu dažādu nozaru un politikas plānošanas līmeņu ietvaros. Līdz ar to būtiskas izmaiņas pieaugušo izglītības pārvaldībā Izglītības attīstības pamatnostādņēs 2021.-2027.gadam nav paredzētas. Līdzšinējo pieaugušo izglītības pārvaldības modeli plānots saglabāt, nostiprinot **Pieaugušo izglītības pārvaldes padomi** kā vienotu pieaugušo izglītības pārvaldības platformu. Savukārt no 2023.gada gaidāms Izglītības un zinātnes ministrijas lomas pieaugums un atbalsts pieaugušo izglītībai, kas balstīts uz nozaru vajadzībām.

Reaģējot uz iepriekšminētajiem izaicinājumiem, 2023. gada jūnijā izveidota koordinācijas institūcija - Cilvēkkapitāla attīstības padome⁴⁵, kas sadarbībā ar sociālajiem partneriem un citām nevalstiskajām organizācijām noteiks cilvēkkapitāla attīstības stratēģiskos mērķus, izvērtēs darba tirgus attīstības scenārijus un prognozes valsts un pašvaldību līmenī, bezdarba situāciju un tās ietekmi uz dažādu iedzīvotāju grupu konkurētspēju, izvērtēs Ekonomikas ministrijas, Labklājības ministrijas un Izglītības un zinātnes ministrijas padotības iestāžu uzdevumus mūžizglītības jomā. Padomes sastāvā ir ekonomikas ministrs (priekšsēdētājs), izglītības un zinātnes ministrs un labklājības ministrs.

Daži **secinājumi no intervijām un darba fokusa grupās** par esošajiem izaicinājumiem un nepilnībām sadarbībā starp ieinteresētajām pusēm norāda uz:

- **Pieaugušo izglītības politikas pārvaldības struktūra daudzslāņainumu**, tajā ir iesaistītas daudzas ieinteresētās puses. Vietējo pieaugušo izglītības centru darbība un kapacitāte ir atkarīga no pašvaldību resursiem. Pašvaldības ar lielākiem resursiem var nodrošināt labākus pakalpojumus nekā pašvaldības ar mazākiem resursiem, kas norāda uz nepieciešamību pēc kopīgas pārvaldības struktūras lai nodrošinātu vienlīdzību pieaugušo izglītībā visā Latvijā. Tādēļ būtu nepieciešama konsolidēta pieeja pieaugušo izglītības politikas īstenošanai.
- Nepieciešams koordinācijas mehānisms, kas nodrošinātu kopīgu rezultātu sasniegšanu, institūcijām sadarbojoties, pamatojoties uz to īpašajām stiprajām pusēm un kompetencēm. Piemēram, VIAA uzraudzības nodaļa varētu uzraudzīt ne tikai nodarbināto, bet arī bezdarbnieku mācību rezultātus; NVA karjeras konsultanti varētu iesaistīties dažādos projektos; viena partnera izstrādātās programmas un mācību materiālus varētu īstenot citi. Modelis, **kas balstīts uz institūciju specializāciju**, veicinātu pāreju no neregulāras sadarbības uz ilgtspējīgu sadarbību.
- Nacionālajos projektos **informācijas pakalpojumi** būtu jānodrošina saskaņā ar mērķa grupu specifiskām vajadzībām un informācija jāizplata dažādos formātos. Pašreizējā informācija pieaugušajiem ar zemām pamatprasmēm apgrūtina mācību piedāvājuma izpratni un atbilstošas izvēles veikšanu. Nepietiekama uzmanība tiek pievērsta partneru informācijas un viedokļu apmaiņai, kas nodrošinātu atgriezenisko saiti.

⁴⁵ <https://likumi.lv/ta/id/342561-cilvekkapitala-attistibas-padomes-nolikums>

- Reģionu teritorijās, īstenojot nacionālā līmeņa projektus, nav pietiekoši nodrošinātas specifiskās vietējo mērķa grupu vajadzības. Būtu jāstiprina **pārredzams sadarbības mehānisms starp valsts, reģionālajiem un vietējiem spēlētājiem pieaugušo izglītībā, lai reaģētu uz konkrētām vietējām vajadzībām.** Vietējā līmenī apzinātajām izglītības vajadzībām visai bieži trūkst īstenošanas iespēju – pašvaldības teritorijā nav ne izglītības piedāvātāju, ne atbilstoša piedāvājuma. Neformālās izglītības programmas vai neliela mēroga mācību aktivitātes bieži tiek īstenotas pēc pašu iniciatīvas.
- Sadarbība starp valsts institūcijām un pašvaldībām **vienotas pieejas pieaugušo izglītības politikas īstenošanai joprojām ir sarežģīta.** Pašvaldībās īstenojamā pieaugušo izglītības politika ir lielā mērā atkarīga no atsevišķu pašvaldību lieluma, resursiem un prioritātēm. Vietējā līmenī ir daudz lielāka iespēja sasniegt un iesaistīt izglītībā dažādas mērķa grupas. Tas iet roku rokā ar ierobežoto finansiālo atbalstu pieaugušo izglītības sistēmas attīstībai vietējā līmenī, kas atbilstu valsts politikai.
- Pieaugušo izglītības koordinatori pašvaldībās nereti strādā tikai nepilnu darba laiku, tiem ir plašs pienākumu loks, neskaitot pieaugušo izglītību, un viņiem trūkst prasmju pieaugušo izglītības politikas īstenošanā. **Pieaugušo izglītības koordinatori pašvaldībās** būtu pilnībā jābūt nodarbinātiem ar pieaugušo izglītības koordinācijas funkciju, tostarp vietējā sadarbības tīkla veidošanu, izglītības vajadzību noteikšanu, sadarbības veidošanu starp valsts un vietējām ieinteresētajām pusēm, informācijas izplatīšanu, pieaugušo iesaistes vietējo iniciatīvu īstenošanā utt. kalpotot kā pieaugušo izglītības vienas pieturas aģentūrai vietējā līmenī.
- Pieaugušo informēšanā un konsultēšanā ir iesaistīti pieaugušo izglītības koordinatori, izglītības piedāvātāji un karjeras konsultanti pašvaldībās. Tomēr bieži tas notiek vienas organizācijas ietvaros. Ir jāstiprina **visu pieaugušo izglītībā iesaistīto pušu vietējie tīkli, lai nodrošinātu precīzu un savlaicīgu informācijas apriti.**
- Motivācijas trūkums un bailes no neveiksmes ir būtiskākie faktori, kas neļauj mācībās iesaistīties pieaugušajiem ar zemām pamatprasmēm. Problēmas risināšanai ir nepieciešams īstenot **motivējošus pasākumus pirms izglītības procesa.** Šādas aktivitātes efektīvāk ir nodrošināt vietējā līmenī, kā tas redzams labās prakses piemēros. Vietējās iniciatīvas ir balstītas uz individualizētu pieeju un ļauj sasniegt dažādas mērķa grupas. Iniciatīvas attīstību kavē finansiālā atbalsta trūkums un normatīvie šķēršļi, normatīvajos dokumentos akcentējot kontroles mehānismus, kas neveicina jaunas pieejas.
- Pieaugušo mācību vajadzību noteikšanā ir iesaistītas pašvaldības, darba devēji un nozaru asociācijas. Izaicinājumus rada dažāda izpratne par izglītības vajadzībām. Individīdi kā svarīgas uzskata dzīves prasmes, savukārt darba devēji – darba tirgū nepieciešamās prasmes. Lai izglītībā un apmācībā iesaistītu personas ar zemām pamatprasmēm, būtu nepieciešama **nepārtraukta pieeja šo cilvēku prasmju attīstīšanai.** Tās jāiesāk ar īsām praktiskām mācībām, lai motivētu šo mērķa grupu, un tikai tad pārejot pie garāka mācību kursa (diploms, kvalifikācija utt.). Tas prasa arī uzraudzību/mentoringu, lai sniegtu atbalstu šiem cilvēkiem visā mācību ceļā, arī pēc mācību beigām. Turklāt nosakot izglītības vajadzības nacionālā līmeņa projektos, būtu pilnībā jāņem vērā reģionālās atšķirības. Plānošanas reģionu iesaiste mācību vajadzību noteikšanā veicinātu daudzveidīgāka izglītības piedāvājuma attīstību. Pašvaldību līmenī izglītības vajadzības tiek noteiktas pēc mērķa grupas pieejas, detalizēti diferencējot un ņemot vērā mazaizsargāto grupu vajadzības.
- Speciālistu profesionālajai pilnveidei un izglītības materiālu platformu uzturēšanai būtu nepieciešams lielāks valsts atbalsts un nepārtrauktas **sadarbības veicināšana starp IT profesionāļiem, reģioniem, pašvaldībām un pieaugušo izglītības sniedzējiem.**

Valsts izglītības satura centram (VISC) ir potenciāls veicināt sadarbību pieaugušo izglītības profesionāļu kompetenču pilnveidošanai. Lai gan centra pamatdarbība ir vērsta uz vispārējo un profesionālo izglītību, viena no tā funkcijām ir mācībspēku profesionālās pilnveides koordinēšana un īstenošana. VISC līdzšinējā sadarbība ar augstskolām un mācību un metodisko līdzekļu izstrādātājiem ļauj paplašināt VISC darbību, iekļaujot arī pieaugušo izglītības speciālistus.

Augstskolu Mūžizglītības centri nodrošina plašu dažādu veidu apmācību pieaugušajiem, tai skaitā individuāli pielāgotus kursus privātā un valsts sektora iestādēm un uzņēmumiem. VISC ir arī

ievērojama pieredze un zināšanas pieaugušo apmācības nodrošināšanā, tai skaitā akadēmiskajās studijās andragoģijā, tāpēc šī iestāde varētu vairāk iesaistīties konsultāciju sniegšanā pieaugušo izglītotājiem.

4. KVALITATĪVĀ INFORMĀCIJA PAR ANALĪZES PROCESU

Analīzes process, jo īpaši fokusa grupu diskusijas, tostarp darbības pirms un pēc diskusijām, **būtiski ietekmēja** iesaistīto ieinteresēto pušu apņemšanos sniegt ieguldījumu prasmju pilnveides ceļu pastāvīgā tālākā attīstībā.

Projekta 2. darba sadaļas ietvaros projekta partneri Latvijā – Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība (LPIA) un Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) – noorganizēja trīs tiešsaistes fokusgrupu diskusijas, kā arī vairākas individuālas intervijas ar pieaugušo izglītības ekspertiem.

1. Fokusa grupas diskusija (protokols, kopsavilkums un dalībnieku saraksts – šī ziņojuma 2.pielikums) notika 27.aprīlī, kurā piedalījās 7 pašvaldību un izglītības iestāžu pārstāvji, lai pārrunātu **pieaugušo izglītības politikas un vietējo iniciatīvu īstenošanu vietējā sabiedrībā**.

2. Fokusa grupas diskusija (protokols, kopsavilkums un dalībnieku saraksts – šī ziņojuma 3.pielikums) notika 2023.gada 17.maijā ar 9 mērķauditorijas dalībniekiem – valsts un privāto pieaugušo izglītības piedāvātāju pārstāvjiem, nodarbinātības un sociālā sektora speciālistiem ar mērķi uzzināt vaiāk par **pieaugušo izglītības mācību nodrošināšanas procesiem un pakalpojumiem**.

3. Fokusa grupas diskusija (protokols, kopsavilkums un dalībnieku saraksts – šī ziņojuma 4.pielikums) notika 1.jūnijā ar pieaugušo izglītotājiem no privātajām un valsts iestādēm, kas piedāvā **digitālo prasmju mācības**. Piedalījās 6 pārstāvji no digitālo prasmju mācību piedāvātājiem. Papildus tam notika individuālas tiešsaistes intervijas ar 2 speciālistiem par digitālo prasmju apmācību, kas notika 5. un 7. jūnijā.

Katras diskusijas ilgums bija aptuveni 2 stundas. Dalībnieki tika atlasīti, motivēti un iesaistīti ciešā VIAA un LPIA savstarpējā sadarbībā.

Ieinteresēto pušu līdzdalības līmeni analīžu procesā var uzskatīt par augstu, atsaucīgu, proaktīvu, ar būtiskiem iesaistīto pušu savstarpējās mijiedarbības komponentiem.

- Apspriežamie jautājumi/tēmas dalībniekiem tika nosūtīti savlaicīgi, kopā ar paskaidrojošu e-pastu par diskusijas tēmu un izvirzītajiem mērķiem, kā arī būtiskāko informāciju par “PartnerUP” projektu.
- Pēc katra fokusa grupas, diskusijas protokols ar galvenajiem secinājumiem tika nosūtīts visiem dalībniekiem pārbaudei un iespējamajiem labojumiem. Sniegtie labojumi un papildinājumi tika iekļauti protokola galīgajā versijā.
- Fokusgrupu interviju laikā visiem dalībniekiem tika nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas izteikt savu viedokli par visiem darba kārtībā iekļautajiem jautājumiem. Papildus tam dalībniekiem bija iespēja uzdot jautājumus, lai dalītos un apspriestu informāciju par labo praksi un izaicinājumiem.
- Tādējādi dalībnieki savstarpēji apmainījās ar labo praksi, veidoja savstarpējus kontaktus, lai dalītos ar atziņām, kas gūtas, sekmīgi īstenojot sabiedrības informēšanas pasākumus, izplatot un izmantojot izstrādātos mācību materiālus un programmas u.c. Īpašs uzsvars savstarpējās diskusijās tika likts uz efektīvām pieejām mazkvalificētu pieaugušo iesaistīšanai mācību procesā.

Kopējais iesaistīto fokusgrupu pārstāvju skaits bija 22 personas. Visās diskusijās piedalījās divi LPIA pārstāvji (direktore **Sarmīte Pīlate** un eksperte **PhD Ingrīda Muraškovska**) un divi VIAA pārstāvji (vecākā eksperte **Dārta Akmens** un vecākais projektu vadītājs un projekta “Partner UP” kontaktpersona VIAA - **Linards Deidulis**). Diskusijas vadīja Ingrīda Muraškovska un Linards Deidulis. Sanāksmes tika protokolētas, lai izveidotu detalizētus un precīzus sēžu protokolus. Katras sanāksmes beigās projekta komanda iepazīstināja ar galvenajiem sākotnējiem secinājumiem un dalībnieku piezīmēm.

Pēc projekta komandas domām, analīze, īpaši fokusa grupu diskusijas un īstentie sagatavošanas un turpmākie pasākumi, **pozitīvi veicināja attiecību stiprināšanu ar ieinteresētajām pusēm**, pamatojoties uz savstarpēju cieņu un uzticību. Dalībnieki atklāti izteica savu viedokli, izceļot gan savus sasniegumus un

labo praksi, gan kritiski vērtējot esošās nepilnības kopējā pieaugušo izglītības nodrošināšanā un vadībā, kā arī akcentēja risināmos izaicinājumus, lai palielinātu mūžizglītības un prasmju pilnveides procesu efektivitāti. Ar fokusgrupu diskusiju analīzes galvenajiem secinājumiem un atziņām **tika iepazīstinātas VIAA vadība un amatpersonas**, lai sniegtu ieguldījumu saistīto mūžizglītības politikas plānošanas un īstenošanas dokumentu izstrādē, sniegtu priekšlikumus esošo sadarbības mehānismu un sabiedrības informētības veicināšanas pasākumu pilnveidei. LPIA izmantos savu dalīborganizāciju un partneru tīklu, lai veicinātu NVO sektora mijiedarbību mūžizglītības politikas veidošanā un īstenošanā.

Projekta komandas kopējais secinājums - **analīzes process tika īstenots sekmīgi**. Iespējamie **trūkumi**, kas jāmin, varētu būt saistīti ar vispārējo pieeju intervijām, kuras tika īstenotas, galveno uzvaru liekot uz vietējā (pašvaldību) un reģionālā līmeņa ieinteresētajām pusēm. Valsts līmeņa ieinteresētās puses bija mazāk iesaistītas.

Viens no **galvenajiem izaicinājumiem**, kas tika konstatēts analīzes procesā, bija grūtības iegūt informāciju par mazkvalificētu pieaugušo iesaisti izglītībā, jo pastāv dažādas interpretācijas un izpratne par pieaugušajiem ar "zemām prasmēm" (piemēram, nepabeigta pamatizglītība, mazkvalificētas profesijas u.c.) - 8., 9. pamatgrupa pēc Profesiju klasifikatora, zemas pamatprasmes, zemas digitālās prasmes u.c.

Jāuzsver, ka pieaugušie ar zemu kvalifikāciju ir samērā daudzveidīga grupa ar dažādām sociālajām situācijām un dažādām mācīšanās vajadzībām, līdz ar to korelē ar dažādām vecuma grupām., ienākumu līmeni, dzīvesvietu – pilsētas vai lauki u.tml.. Problēmas un izaicinājumi, kas saistīti ar mazkvalificētu cilvēku iesaisti izglītībā jāprecizē turpmākajos projekta īstenošanas posmos.

5. LABAS PRAKSES

LABĀ PRAKSE VALSTS LĪMENĪ

1 NOZARU EKSPERTU PADOMES

2010. gadā dibinātās Nozaru ekspertu padomes (NEP)⁴⁶ darbojas uz Profesionālās izglītības likuma tiesiskās bāzes. Tās koordinē Latvijas Darba devēju konfederācija⁴⁷. NEP mērķis ir sekmēt profesionālās izglītības efektivitātes un kvalitātes paaugstināšanu attiecīgajā nozarē, veicinot sadarbību starp valsti, darba devējiem, arodbiedrībām un speciālistiem jautājumos, kas saistīti ar cilvēkresursu attīstību un profesionālās izglītības atbilstību darba tirgus prasībām. Pašlaik ir izveidoti 13 NEP, kas aptver visas galvenās rūpniecības nozares.

2 PROFESIONĀLĀS IZGLĪTĪBAS UN NODARBINĀTĪBAS VALSTS TRĪSPUSĒJĀS SADARBĪBAS PADOMES APAKŠPADOME

Šo apakšpadomi var uzskatīt par vienu no pirmajiem veiksmīgajiem ieinteresēto pušu sadarbības paraugiem profesionālās un pieaugušo izglītības un prasmju attīstības jomā. Apakšpadome darbu uzsāka jau 1999.gadā kā Profesionālās izglītības sadarbības padome, kuras galvenais uzdevums ir veicināt valdības, darba devēju un darba ņēmēju (arodbiedrību) organizāciju sadarbību valsts politikas un cilvēkresursu attīstības, izglītības un nodarbinātības stratēģijas izstrādes un īstenošanas jomā. Apakšpadomei ir plašs uzdevumu loks, tai skaitā cilvēkresursu attīstības, izglītības un nodarbinātības jomas politikas plānošanas un juridisko dokumentu projektu izvērtēšana un izstrāde, kā arī priekšlikumu sagatavošana to izstrādei un aktualizēšanai.

3 NACIONĀLIE KOORDINATORI EIROPAS PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAI

Šo Erasmus+ projektu īsteno Izglītības un zinātnes ministrija⁴⁸ ar galveno uzvaru (bet ne tikai) uz sadarbību ar pašvaldībām mūžizglītības iespēju attīstīšanā. Tas palīdz veicināt pieaugušo izglītību, sniedzot politikas konsultācijas un apkopojot un izplatot paraugpraksi valsts institūcijām. Ir izveidots pašvaldību pieaugušo izglītības koordinātoru tīkls, izstrādāta pieaugušo izglītības koordinātoru kompetences attīstības programma un organizētas neskaitāmas

⁴⁶ <https://www.nozaruekspertupadomes.lv/par-projektu>

⁴⁷ <https://lddk.lv/en/about-lddk/more-about-lddk/>

⁴⁸ <https://www.izm.gov.lv/lv/projekts/nacionalie-koordinatori-eiropas-pieauguso-izglitibas-programmas-istenosana>

apmācības un semināri, kā arī programmu (DigComp ⁴⁹, FinComp ⁵⁰, GreenComp ⁵¹, EntreComp ⁵², LifEComp ⁵³) un metodisko materiālu pilotēšana.

LABĀ PRAKSE NEVALSTISKĀ LĪMENĪ

1 LATVIJAS INFORMĀCIJAS UN KOMUNIKĀCIJAS TEHNOLOĢIJAS ASOCIĀCIJA (LIKTA)

Biedrība dibināta 1998.gadā un apvieno vadošos nozares uzņēmumus un organizācijas, kā arī IKT profesionāļus – kopumā vairāk nekā 160 biedrus. LIKTA ir nozares flagmanis, kas nāk ar digitālo prasmju attīstības iniciatīvām, ir izveidojis digitālo prasmju partnerības platformu un pārstāv Nacionālo digitālo koalīciju Latvijā. LIKTA savos projektos veic IKT profesionāļu apmācības, organizē informatīvas un motivācijas kampaņas, lai aicinātu sabiedrību un uzņēmējus apgūt jaunas digitālās prasmes, palīdz politikas veidotājiem, nozaru asociācijām un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem efektīvāk ieviest digitālos risinājumus sabiedrībā un privātajos sektoros. Lai attīstītu digitālās pamatprasmes un caurviju kompetences pieaugušajiem ar zemām pamatprasmēm, LIKTA sadarbībā ar Eiropas partneriem ir izstrādājusi integrētu modulāru digitālo kompetenču sistēmu DCDS ⁵⁴.

2 RĪGAS TECHGIRLS

Riga TechGirls ⁵⁵ ir pirmā kopiena Latvijā, kas veltīta meiteņu un sieviešu izglītošanai un iedvesmošanai tehnoloģiju jomā. Tai ir vairāk nekā 6 gadu pieredze mācību, darbnīcu, iedvesmas pasākumu, hakatonu, mentoringa, izglītības programmu, pilnas dienas konferenču un stipendiju programmu nodrošināšanā tehnoloģiju apguvei. Viena no populārākajām aktivitātēm, ir Riga TechGirls mentorprogramma, kas nodrošina pastāvīgu atbalstu - pirms mācību programmas uzsākšanas, tās laikā un pēc tās, tādā veidā motivējot dalībniekus visā viņu mācību ceļā, no paša sākuma, kā arī uzraugot dalībniekus pēc programmas beigām ⁵⁶.

3 LATVIJAS PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS APVIENĪBA

Ar vairāk nekā 60 biedriem no dažāda veida PI institūcijām (t.sk. 14 mācību centri un institūti, 3 reģionālie pieaugušo izglītības centri, 5 augstskolas un to tālākizglītības centri, 1 koledža, 11 NVO, 5 pašvaldības/pašvaldību izglītības padomes, 1 kompetenču attīstības centrs, 1 Arodvidusskola, 1 Tautas augstskola) un 25 individuālie biedri (PI treneri), biedrība darbojas dažādos veidos:

- ▶ pārstāv savus biedrus un neformālo PI nozari ES struktūrfondu un Kohēzijas fonda uzraudzības komitejā, PI pārvaldības padomē, sniedz atzinumus ministrijām tiesību aktu pilnveidei;

- ▶ apmainās ar aktuālo informāciju un pieredzi, dalās ar jauniem metodiskajiem materiāliem savās dalīborganizācijās, aktīvi darbojas Eiropas Pieaugušo izglītības asociācijas tīklā, Ziemeļvalstu un Baltijas PI tīklā;

- ▶ organizē seminārus, konferences, vasaras skolas, diskusijas un pieredzes apmaiņas vizītes ar Eiropas PI institūcijām.

LABĀ PRAKSE VIETĒJĀ LĪMENĪ

1 NVO "LIMBAZI FONDS"

⁴⁹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/digcomp_en

⁵⁰ https://finance.ec.europa.eu/events/using-financial-competence-framework-adults-european-union-2022-05-05_lv

⁵¹ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/greencomp-european-sustainability-competence-framework_en

⁵² <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1317&langId=en>

⁵³ https://joint-research-centre.ec.europa.eu/lifecomp_en

⁵⁴ <http://www.dcds-project.eu/>

⁵⁵ <https://rigatechgirls.com/>

⁵⁶ <https://rigatechgirls.com/mentorship/>

Limbažu fonds, kas darbojas ⁵⁷ Limbažu novada ⁵⁸teritorijā, dibināts 2009.gadā. Tā mērķis ir uzlabot iedzīvotāju dzīves kvalitāti, piesaistot līdzekļus nevalstisko organizāciju, neformālo sabiedrības grupu un privāto iniciatīvu atbalstam. Fonds organizē atbalstu sociāli mazaizsargātajiem vietējiem iedzīvotājiem savas dzīves telpas labiekārtošanai, organizējot šīm ģimenēm praktiskas nodarbības, kā ar ierobežotiem līdzekļiem veikt dzīvokļa remontu. Materiāli remontam tika saziēdoti. Šo ģimenes locekļu pašapziņa cēlās un pēc tam tie kļuva par aktīviem fonda atbalstītājiem.

2 JAUNPILS FONDS "RATS"

Bezpeļņas nodibinājums "Rats" ⁵⁹ ir vietēja NVO, kas izveidota Tukuma novada ⁶⁰ Jaunpils pagastā ⁶¹, ar mērķi veicināt vietējo un reģionālo attīstību. Tas īsteno dažādus mūžizglītības pasākumus, vadoties pēc iedzīvotāju izteiktajām vēlmēm un darba tirgus pieprasījuma, meklējot iespējamās sadarbības modeļus ar pedagogiem, lai izglītību "tuvinātu" izglītojamajam.

"Rats" īstenoja mācību ciklu jaunajām māmiņām, kurām bieži ir zems pašvērtējums, ir vientuļas un ar nepietiekamu izglītību. Ar jaunajām māmiņām runāja domes priekšsēdētājs, sociālais darbinieks, jurists, veselības mācības skolotājs, psihologs, frizieris, kosmetologs un pavārs, cenšoties dot viņām zināšanas, prasmes un iemaņas iepriekš neapgūtās jomās. Lai māmiņas nokļūtu uz nodarbībām, dome finansēja autobusu, biedrības pārstāvji nodrošināja bērnu pieskatīšanu nodarbību laikā. Rezultātā jauniešiem paaugstinājās pašvērtējums, uzlabojās komunikācijas prasmes un vairākas mācību dalībnieces ieguva darbu.

6. IESPĒJAMĀS ATTĪSTĪBAS GRUPU PRIORITĀTES

Pamatojoties uz dokumentu analīzi un fokusa grupu diskusijām par esošajiem izaicinājumiem un trūkumiem prasmju pilnveides ceļos iesaistīto pušu sadarbībā, ir ierosinātas apspriešanai šādas prioritātes.

PRIORITĀTE Nr. 1 – LABAS PRAKSES, INFORMĀCIJAS APMAIŅAS, KOMUNIKĀCIJAS UN PUBLICITĀTES VEICINĀŠANA, LAI VEIKSMĪGĀK IESAISTĪTU IZGLĪTĪBĀ PIEAUGUŠOS AR ZEMĀM PAMATPRASMĒM

Mērķis: panākt plašākas iespējas un ciešākas partneru sadarbības veidošanos pieaugušo ar zemām pamatprasmēm veiksmīgākai iesaistei izglītībā, palielinot informācijas apmaiņu starp visām iesaistītajām pusēm visos līmeņos, uzlabojot publicitāti un aktīvu labās prakses piemēru popularizēšanu.

PRIORITĀTE Nr.2 - DIGITIZĀCIJA PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAI

Mērķis: veicināt pieaugušo izglītības attīstību, plaši izplatot digitālas inovācijas mācību saturā, organizācijā, nodrošinājumā un sniedzot informāciju ar uzsvāru uz pieaugušo ar zemām digitālajām prasmēm iesaisti to apgūšanā.

3. PRIORITĀTE – ATBALSTS VIETĒJĀM PIEAUGUŠO IESAISTES INICIATĪVĀM

Mērķis: radīt apstākļus aktīvai institūciju, biedrību, uzņēmēju un izglītības sniedzēju sadarbībai

⁵⁷ <https://www.limbazufonds.lv/>

⁵⁸ <https://www.limbazunovads.lv/>

⁵⁹ https://www.facebook.com/JaunpilsRATS?locale=zh_CN

⁶⁰ <https://www.tukums.lv/lv>

⁶¹ <https://jaunpils.pils.lv/>

pašvaldību līmenī, lai izstrādātu iniciatīvas pieaugušo iesaistes un mācību iespēju attīstībai, liekot uzsvāru uz iedzīvotāju ar zemām pamatprasmēm motivēšanu, iesaistīšanu, virzīšanu un atbalstu izglītības ceļā.

PRIORITĀTE Nr.4 - PLĀNOŠANU REĢIONU IESAISTES iespējas PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS VEICINĀŠANAI

Mērķis: apspriest un izcēlt plānošanas reģionu efektīva ieguldījuma iespējas pieaugušo izglītības attīstības koordinēšanā reģionālā līmenī.

7. ATSAUCES

1. Ministru kabinets, 2014. *Izglītības attīstības pamatnostādnes 2015.-2020.gadam*. Rīga.
2. Eiropas Savienības Padome, 2016. *Padomes ieteikums par prasmju pilnveides ceļiem: jaunas iespējas pieaugušajiem*. Brisele.
3. Eiropas Komisija, 2023. *Komisijas ziņojums Padomei par Padomes 2016. gada 19. decembra ieteikuma par prasmju pilnveides ceļiem: jaunas iespējas pieaugušajiem novērtējumu*. Brisele.
4. Latvijas Republikas Saeima, 2010. *Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam*. Rīga.
5. Latvijas Republikas Saeima, 2020. *Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.-2027.gadam*. Rīga.
6. Izglītības un zinātnes ministrija, 2021. *Izglītības un prasmju attīstības pamatnostādnes 2021.-2027. Rīga*.
7. Ministru kabinets, 2022. *Izglītības un prasmju attīstības pamatnostādņu 2021.-2027.gadam īstenošanas plāns 2021.-23*. Rīga.
8. Finanšu ministrija, 2020. *Latvijas Stabilitātes programma 2020.-2023.gadam*. Rīga.
9. Eiropas Savienības Padome, 2020. *Padomes ieteikums par Latvijas nacionālo reformu programmu 2020. gadam un Padomes atzinuma sniegšana par Latvijas Stabilitātes programmu 2020. gadam*. Brisele.
10. Ministru kabinets, 2021. *Digitālās transformācijas pamatnostādnes 2021.-2027.gadam*. Rīga.
11. OECD, 2019. *ESAO prasmju stratēģija 2019: Skills Shape a Better Future*.
12. Ekonomikas ministrija, 2022. *Latvijas darba tirgus vidja un ilgtermia prognozes*. Rīga.
13. Latvijas Republikas Saeima, 2021. *Pieaugušo digitālās, tehnoloģiskās un valodu prasmes: to attīstības iespējas un izaicinājumi Latvijā*. Rīga.

8. PIELIKUMU SARAKSTS

8.1. PIELIKUMS – 1. TABULA. PIEAUGUŠO IZGLĪTĪBAS PĀRVALDES INSTITŪCIJAS UN ATBALSTA INICIATĪVAS

VALSTS LĪMENIS	Pieaugušo izglītības pārvaldības padome (PIPP)	PIPP ietilpst ministrijas (IZM, LM, EM); sociālie partneri; pieaugušo izglītībā iesaistītās pašvaldības un organizācijas; Pārresoru koordinācijas centrs; Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera; Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība; Latvijas Pašvaldību savienība; Latvijas Pieaugušo izglītības apvienība, Plānošanas reģioni. Padomes mērķi ir apstiprināt pieaugušo izglītības kvalitātes kritērijus, izvērtēt un analizēt programmu kvalitāti, lemt par prioritārajām mērķa grupām un prioritārajām mācību jomām. Pārskatu sniegšanai un pieaugušo izglītības prioritāšu apstiprināšanai, pārvalde izmanto nozaru ekspertu padomes darba tirgus situācijas informāciju. Tā arī nodrošina pieaugušo izglītības rezultātu regulāru izvērtēšanu.
	Nacionālā trīspusējās sadarbības padome	To veido valdības, Darba devēju konfederācijas un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības iecelti pārstāvji. Padome koordinē trīspusējo sociālo dialogu starp šīm organizācijām. Ir izveidotas arī astoņas apakšpadomes, tostarp Trīspusējā Profesionālās izglītības sadarbības apakšpadome.
	Nozaru ekspertu padomes	Veicina sadarbību starp nozarēm, tai skaitā ilgtermiņa nozaru attīstības prognozēšanu un izglītības un darba tirgus pieprasījuma un piedāvājuma saskaņošanu. Padomes piedalās profesiju standartu, izglītības programmu (piemēram, moduļu programmu) un kvalitātes novērtēšanas procedūru izstrādē.
	Trīs ministru nodarbinātības padome	Tās sastāvā ir ekonomikas, izglītības un zinātnes un labklājības ministri. Šī padome apspriež izglītības kvalitātes uzlabošanai nepieciešamās izmaiņas, vienojas par mūžizglītības sistēmas attīstību, efektīvu, mūsdienīgu un kvalitatīvu vispārējo izglītību, skolēnu skaita palielināšanu dabaszinātņu, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas (STEM) nozarēs, darba devēju iesaisti izglītības attīstībā un nodrošināšanā, jauniešu prasmju pilnveidi un nodarbinātības veicināšanu vairāk nekā 50 gadus.
	Profesionālās izglītības un nodarbinātības trīspusējā sadarbības padome (PINTSA)	Tās sastāvā ir Profesionālās izglītības, Nacionālā trīspusējās sadarbības padomes (NTSP) un Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) pārstāvji. Padome veicina valsts, darba devēju un darba ņēmēju organizāciju (arodbiedrību) sadarbību nacionālās profesionālās izglītības un nodarbinātības politikas un stratēģiju izstrādē un īstenošanā. PINTSA darbību garantē Izglītības un zinātnes ministrija no valsts budžetā šim mērķim atvēlētajiem līdzekļiem.
	ES struktūrfondu uzraudzības komiteja	Tā izveidota, lai nodrošinātu efektīvu ES fondu ieviešanu uzraudzību atbilstoši darbības programmās noteiktajām prioritātēm un mērķiem. Komiteja ietver pārstāvjus no vadošās iestādes, atbildīgajām institūcijām, sadarbības iestādēm, maksājumu iestādēm, revīzijas iestādēm, sertifikācijas iestādēm, kā arī sociālajiem, nevalstiskajiem un reģionālajiem partneriem. Uzraudzības komitejai izveidotas divas apakškomitejas - ERAF un KF līdzfinansēto Rīcības programmu apakškomiteja un ESF

		līdzfinansētā Rīcības programmas apakškomiteja.
Izglītības un zinātnes ministrija		Tā izstrādā politikas plānošanas dokumentus un pieaugušo izglītību regulējošos normatīvos aktus, uzrauga izglītības politiku ieviešanu, koordinē pieaugušo izglītības politikas ieviešanu un nosaka finansējuma piešķiršanas principus, pamatojoties uz datiem un pētījumu rezultātiem. IZM izveido finanšu mehānismus, apzina resursus (valsts, Eiropas struktūrfondu, darba devēju, privātos), nosaka mērķa grupas un precizē citu attiecīgo ministriju dažādos pienākumus.
Labklājības ministrija		Tā īsteno aktīvu darba tirgus politiku, kas cita starpā ietver mācību nodrošināšanu bezdarbniekiem, sociālās atstumtības riskam pakļautajām personām un bēgļiem, kā arī uzrauga, vai bezdarbnieki atrod darbu.
Ekonomikas ministrija		Tā veic darba tirgus analīzi un sagatavo vidēja termiņa un ilgtermiņa darba tirgus prognozes. Lielākais projekts ar ESF līdzfinansējumu ir "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide".
Citas ministrijas		Tās sadarbojas, nodrošinot mācības konkrētai nozarei. Piemēram, Veselības ministrija – ārstniecības un aprūpes darbiniekiem, Kultūras ministrija – bibliotekāriem, bet Zemkopības ministrija – lauksaimniekiem un zvejniekiem.
Labklājības ministrijas pārziņā esošā Nodarbinātības valsts aģentūra		Tā sniedz efektīvu un kvalitatīvu palīdzību bezdarbniekiem, darba meklētājiem un bezdarba riskam pakļautajiem cilvēkiem, lai veicinātu viņu konkurētspēju darba tirgū atbilstoši viņu vajadzībām, spējām un vēlmēm. Tā arī veido un veic aktīvos darba tirgus pasākumus un preventīvos pasākumus bezdarba mazināšanai.
Valsts izglītības attīstības aģentūra		Valsts izglītības attīstības aģentūra (VIAA) ir Izglītības un zinātnes ministrijas padotībā esoša tiešās pārvaldes iestāde. VIAA darbības mērķis ir īstenot nacionālo politiku izglītības attīstības jomā un īstenot Eiropas Savienības (ES) struktūrfondu un citu finanšu instrumentu programmu un iniciatīvu finansētus projektus. Tā sniedzis būtisku atbalstu darbinieku prasmju un kvalifikācijas celšanai ESF projekta "Nodarbināto personu profesionālās kompetences pilnveide" īstenošanas gaitā. Valsts izglītības attīstības aģentūrā tiek izveidota darba grupa, kas atbild par datu apstrādi un pieaugušo izglītības piedāvājuma analīzi Latvijā, darba tirgus un prasmju pieprasījuma prognožu, tajā skaitā citu organizāciju veiktos pētījumu analīzi, dažādu darba grupu koordināciju. Aģentūra atbild arī par reģionālajām un nozaru prasmēm, kā arī īsteno Pieaugušo izglītības pārvaldības padomes sekretariāta uzdevumus.
Citi resursi		Latvijā ir bijušas vairākas iedzīvotāju izpratnes veidošanas iniciatīvas, tostarp izveidotas tiešsaistes platformas, piemēram, www.niid.lv , www.muzizglitiba.lv , www.macibaspieaugusajiem.lv , www.profesijupasaule.lv , www.latvijaskvalifikācijas.lv , www.nva.gov.lv , www.talakizglitiba.lv Tās sniedz indivīdiem informāciju par dažādām pieaugušo izglītības iespējām. Dažas no tām ir pielāgotas konkrētām mērķa grupām, piemēram, www.macibaspieaugusajiem.lv ir paredzēta nodarbinātajiem, www.nva.gov.lv ir paredzēta bezdarbniekiem. Ir arī tīmekļa vietnes, kuru mērķauditorija ir pieaugušo izglītības piedāvātāji, piemēram, Elektroniskā platforma pieaugušo izglītībai Eiropā (EPALE). Šīs platformas mērķis ir veidot spēcīgu pieaugušo izglītības sektoru, savienojot pieaugušo izglītības piedāvātājus.

REĢIONĀLAIS LĪMENIS	<p>Lēmumu pieņēmēji ir plānošanas reģionu Attīstības padomes, kurās sadarbojas reģionālo pašvaldību vadītāji. Plānošanas reģioniem nav tiešas izglītības funkcijas, tāpēc izglītības politikas patstāvīga izstrāde un īstenošana ir apgrūtināta. Tiek pieņemti lēmumi par reģionālo projektu īstenošanu, kuros pieaugušo izglītības aktivitātes parādās ar pārtraukumiem un fragmentāri. Reģioniem ir dažādas izglītības vajadzības, izglītības piedāvājuma pārklājums to teritorijā ir nevienmērīgs. Laukos ir lielāks to pieaugušo īpatsvars, kuriem ir zemas pamatprasmes un kuriem ir jāpaplašina mācību iespējas. Tas liecina par nepieciešamību pēc reģionāli diferencētas pieaugušo izglītības politikas un lēmumu pieņemšanas iespējām reģionālā līmenī.</p> <p>Reģionos izkaisīti pieaugušo izglītības pakalpojumi tiek sniegti projektu ietvaros dažādos nodarbinātības, uzņēmējdarbības, tūrisma, sociālās un vides aizsardzības sektoros. Bieži informācija ir nepietiekama.</p>
VIETĒJS LĪMENIS	<p>Pašvaldībām ir noteikti pienākumi pieaugušo izglītības nodrošināšanā savās teritorijās. Saskaņā ar Izglītības likumu, viena no pašvaldību kompetencēm izglītībā ir pieaugušo izglītības politikas īstenošana un licenču izsniegšana neformālās izglītības programmām. Dažas pašvaldības savās teritorijās uztur publiskos pieaugušo izglītības centrus.</p> <p>Sniegtie pakalpojumi vietējā līmenī ir atkarīgi no pašvaldību izglītības politikas, budžeta un vēsturiskajām tradīcijām. Tie ietver informācijas sniegšanu par dažādiem mācību pakalpojumiem, pamata un vidējās izglītības iespējām pieaugušajiem, neformālās izglītības pakalpojumiem, ko sniedz mācību centri, bibliotēkas, sociālie dienesti, NVO/asociācijas. Šie pakalpojumi parasti netiek saskaņoti cits ar citu.</p>

8.2.2. PIELIKUMS – 1. FOKUSA GRUPAS ZIŅOJUMS

FOKUSA GRUPAS/INTERVIJAS DATUMS:	27. 04.2023.
TIEŠSAISTĒ/PERSONĀ:	Pašvaldības iestāžu un izglītības iestāžu pārstāvji

VĀRDS, UZVĀRDS	LOMA, ORGANIZĀCIJA
Vaira Ābele	Limbažu novada Izglītības pārvaldes izglītības speciālists
Maruta Gaile	Limbažu vidusskolas direktora vietniece
Spīdola Lielmane	Biedrības "Limbažu fonds" valdes priekšsēdētāja
Maruta Kastrova	Balvu pilsētas pārvaldes un biedrība "Ritineitis" vadītāja
Biruta Vizule	Balvu Profesionālā un vispārizglītojošā vidusskolas direktore
Aina Dzalbe	Krāslavas novada pašvaldības Attīstības nodaļas projektu speciāliste
Žaneta Moiseja	Krāslavas novada bibliotēkas metodiķe
Ingrīda Muraškovska	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības eksperte
Sarmīte Pīlāte	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības direktore
Dārta Akmens	Valsts izglītības attīstības aģentūras vecākā eksperte
Linars Deidulis	Valsts izglītības attīstības aģentūras Izglītības atbalsta un starptautiskās sadarbības departamenta Starptautiskās sadarbības programmu departamenta vecākais projektu vadītājs

Diskusijas jautājumi:

1. **Ievads.** Informācija par Erasmus+ "PartnerUP" projektu. Viena no svarīgākajām pieaugušo pamatprasmēm ir digitālās prasmes. Šis diskusijas mērķis ir pārrunāt situāciju par pieaugušo pašvaldības iedzīvotāju, kuriem ir zemas pamatprasmes, iesaisti izglītībā, īpaši pārrunājot šo personu iesaisti digitālo pamatprasmju apguvē.
2. **Pieaugušo ar zemām pamatprasmēm (PZP) iesaistīšana – pieejas un izaicinājumi.** Pieaugušo ar zemām pamatprasmēm iesaistīšana izglītībā ir viens no pieaugušo izglītības uzdevumiem. Vai ir pieejami indikatīvi dati par to, cik skaitliski nozīmīgu grupu veido PZP pašvaldības iedzīvotāju sastāvā? Kuru sociālo grupu pārstāvji (bezdarbnieki, mazkvalificēti darbinieki, nestrādājošas personas un personas darbības vecumā bez pamatdarba, bēgļi, seniori un strādājoši pirmspensijas vecuma jaunieši, kuri nemācās un nestrādā, invalīdi, cilvēki ar zemu vispārējās izglītības līmeni, vientuļās mātes u.c.) veido lielāko daļu no PZP? Kādas ir PZP galvenās izglītības vajadzības? Kādās jomās (nodarbinātība, sociālā, kultūras, vides, veselība, ģimene) šiem cilvēkiem ir nepieciešami uzlabojumi, ko varētu panākt ar izglītības palīdzību? Kādi ir galvenie šķēršļi PZP iesaistei izglītībā?
3. **Pieaugušo izglītības iespējas un pieejamība pašvaldībā.** Kā pašvaldība veicina izglītības pieejamību PZP? Kuras no pašvaldības iestādēm, struktūrvienībām vai citām organizācijām un uzņēmumiem, kas atrodas pašvaldības teritorijā, ir iesaistītas šī jautājumu risināšanā? Kādus uzdevumus (informēšanu, konsultēšanu, motivēšanu, mācīšanu) katrs veic? Kā dažādas iestādes, organizācijas, uzņēmumi **sadarbojas pašvaldībā**, lai veicinātu iedzīvotāju digitālo prasmju apguvi? Kādi pašvaldības normatīvie dokumenti (attīstības plāni, stratēģijas) atspoguļo šos uzdevumus? Vai esošo kārtību var uzskatīt par optimālu un efektīvu? Kas, jūsuprāt, tajā būtu jāmaina? Kādi šķēršļi ir jāpārvar?
4. **Sasniegumi un labā prakse.** Kādi būtu labo prakšu un sasniegumu piemēri darbā ar PZP?
5. **Sadarbība valsts līmeņa iniciatīvu īstenošanā.** Kā pašvaldība vērtē sadarbību un iesaistīšanos valsts līmeņa iniciatīvās/projektos pieaugušo prasmju attīstības jomā? Kādi ir galvenie sarežģījumi sadarbības procesā valsts -pašvaldības – indivīds? Kādi uzlabojumi būtu nepieciešami sadarbībai ar vietējā, reģionālā vai valsts līmeņa partneriem?
6. **Secinājumi, optimālā situācija nākotnē un veidi, kā to panākt.** Iedomāsimies ideālu situāciju kādreiz nākotnē. PZP ir izveidots individualizēts prasmju pilnveides ceļš, kas sastāv no daudzveidīgām, savstarpēji papildinošām mācību aktivitātēm. PZP labprāt iesaistās mācībās un rezultātā panāk uzlabojumus dzīves un darba jomās. PZP apgūst pašvaldītu mācīšanos, aktīvi izmanto digitālās prasmes tālmācībā. Kas būtu jāmaina partneru sadarbībā visos līmeņos, lai nonāktu pie šāda rezultāta? Kāda informācija un atbalsts pašvaldībām ir nepieciešams, lai sasniegtu šo rezultātu? Ko pašvaldība aicinātu politikas veidotājus, programmu nodrošinātājus, procesu koordinātorus darīt savādāk? Kas nepieciešams, lai vairotu kopīgu sapratni un savstarpēju uzticēšanos starp partneriem?

Galvenās diskusijas atziņas/dalībnieku viedokļi:

Pieaugušo ar zemām pamatprasmēm (PZP) iesaistīšana – pieejas un izaicinājumi.

Pašvaldībām ir problēmas iegūt un uzturēt datus par PZP. Dati par PZP ir pieejami dažādos valsts un pašvaldību resoros, taču tie galvenokārt atspoguļo konkrētu riska grupu (bezdarbnieku, pirmspensijas vecuma darbinieku, senioru, invalīdu u.c.) kvantitatīvo sastāvu, taču ne to prasmju līmeni. Tas apgrūtina datu vākšanu un reālās situācijas izvērtēšanu. Attiecībā uz prasmēm ir pieejami tikai CSP dati par iedzīvotājiem bez pamatzglītības un bez vidējās izglītības. Kopumā liela daļa pašvaldības iedzīvotāju ir pieaugušie ar zemām pamatprasmēm (Limbažu novada piemērs: skaitliski lielākās PZP riska grupas to īpatsvara secībā ir seniori, pirmspensijas darbinieki un invalīdi, kuri kopumā veido vairāk nekā 50% pieaugušo iedzīvotāju). Liels PZP īpatsvars ir tieši laukos, laukos dzīvo apmēram 2/3 iedzīvotāju ar zemu izglītības līmeni.

Pieaugušajiem ir grūtības iegūt pamata vai vidējo vispārējo izglītību. Iepriekšējā periodā to varēja darīt vakarskolās. Šobrīd pieaugušajiem pieejamās pamata vai vidējās izglītības programmas īsteno vispārējās

izglītības iestādes, pārsvarā neklātienēs vai tālmācības formās. Dalību tālmācībā apgrūtina mērķa grupas digitālo prasmju trūkums, kā arī tas, ka tā pārsvarā ir maksas izglītība. No programmu satura apguves viedokļa grūtības sagādā vairākus gadus vai gadu desmitus ilgā laika starpība starp iepriekšējo izglītības periodu un mācību atsākšanu. Daļa zināšanu šajā laikā ir zudusi, jo tās praktiski netika izmantotas, un nav uz ko balstīt turpmākās zināšanas. Izglītības dokuments atzīst zināšanas 9. klases līmenī, bet faktiski atbilst 5. vai 6. klases līmenim. Mainījušās arī pašas programmas un prasības to apguvei. Zināšanu "robu" aizpildīšana paliek paša pieaugušā izglītojamā ziņā, un tas prasa papildu laiku un resursus privātskolotājiem, ar kuriem cilvēks nebija rēķinājies. Vispārējās izglītības pedagogiem, kuri īsteno programmas pieaugušajiem, trūkst zināšanu pieaugušo pedagogijā, lai pārveidotu mācību saturu un pieeju atbilstoši pieaugušo izglītojamo vajadzībām.

Pieaugušo atgriešanos pie mācīšanās nevar īstenot tāpat kā skolēnu nepārtraukto mācīšanos.

Problemātiska ir amatpersonu attieksme pret pieaugušo pamata vai vispārējās izglītības programmām. Izglītības iestādēm, kuras tās īsteno, nākas saskarties ar gadījumiem, kad akreditācijas komisija ziņojumā pašvaldībai iesaka pārtraukt programmu īstenošanu, jo tās "grauj skolas reitingu".

Šķēršļus, kas kavē PZP iesaistīšanos izglītībā, var iedalīt iekšējos un ārējos. Iekšējie šķēršļi ir zema mācību motivācija un mācīšanās prasmju trūkums. Visbiežākais motivācijas neesamības iemesls ir tas, ka mācīšanās nepaaugstinās uzlabojumu iespējas PZP dzīvē vai darbā. Pārdevēja, kas strādāja veikalā, pēc vidusskolas beigšanas turpina strādāt veikalā, nesaņemot lielāku atalgojumu vai labāku darba piedāvājumu. Savukārt, veicot fizisku darbu, atalgojums cilvēku apmierina, obligātā izglītība nav nepieciešama un cilvēks nemācās.

Kā ārējie šķēršļi izglītībai minami nepieciešamo līdzekļu trūkums, transporta problēmas, lai nokļūtu izglītības iestādē, darba devēju nevēlēšanās atbrīvot audzēkņus no darba mācību laikā, atbalsta trūkums mācību procesā. Pieaugušie ar zemām pamatprasmēm pārsvarā strādā zemu atalgotu darbu, kas neļauj ietaupīt naudu izglītībai. Tie ir pieaugušie, kas vecāki par 40 gadiem tādās profesijās kā - pārdevējs, dežurants, naktssargs, kā arī jaunas, vientuļās māmiņas ar 3 un vairāk bērniem. Lauku iedzīvotājiem ir grūtības nokļūt izglītības iestādē pilsētā, sabiedriskā transporta nodrošinājuma un braucienam nepieciešamā laika un naudas trūkuma dēļ. Savukārt darba devēji nelabprāt atbalsta pieaugušos, lai viņi divas darba dienas nedēļā varētu apmeklēt vakarskolu. Tālmācības piedāvājums problēmu pietiekami neatrisina, jo pieaugušajiem ar zemām pamatprasmēm nepieciešams atbalsts mācībām, ko viņi saņem klātienēs saziņā ar skolotājiem un klasesbiedriem.

Pieaugušo izglītības iespējas un pieejamība pašvaldībā

Likums "Par pašvaldībām" kā vienu no regulārajiem pašvaldību pienākumiem nosaka nodrošināt iedzīvotāju piekļuvi pieaugušo izglītībai. Šī funkcija pašvaldībās tiek īstenota atšķirīgi. Ir pašvaldības, kurās ir izveidota pilna vai nepilna laika pieaugušo izglītības speciālista štata vienība un pieaugušo izglītība ir iekļauta pašvaldības izglītības attīstības stratēģijā. Citās pašvaldībās šāda speciālista nav un izglītības pārvalde savā atbildības jomā iekļauj tikai skolas un skolu pedagogus. Pieaugušo izglītības speciālists pašvaldībā apzina izglītības vajadzības, informē par izglītības iespējām, konsultē interesentus, kā arī cenšas veicināt iestāžu sadarbību, lai paplašinātu izglītības iespējas. Ja pašvaldībā šāda speciālista nav, pašvaldības iestādes autonomi nodrošina atsevišķu izglītības pakalpojumu savām mērķa grupām.

Pašvaldības atbalsta pieaugušos ar zemām pamatprasmēm, izmantojot klientu apkalpošanas centru, dienas centru, sociālo dienestu, bibliotēku, kultūras centru un citu pašvaldības iestāžu iespējas. Pašvaldības sadarbojas ar sociālajiem darbiniekiem, lai sasniegtu PZP. Izglītojoši pasākumi ir semināri, darbnīcas, nodarbības, apmācības kursi. Autonomās darbības princips ir " pats no un līdz ". Tas nozīmē, ka katra iestāde visu cenšas atrisināt patstāvīgi. Tā nosaka tikai tās izglītības vajadzības un piedāvā tās izglītības iespējas, kas ir šīs iestādes pārziņā. Ja cilvēks piesakās sociālajā dienestā, viņam tiek piedāvātas nodarbības dienas centrā, ja bibliotēkā - konsultē par datoru lietošanu, ja izglītības iestādē - tiek piedāvātas šīs iestādes programmas. Pašvaldībām nav viena centra, kas koordinētu sadarbību starp iestādēm. Darba dalīšana starp iestādēm – kurš uzrunā un informē, kurš konsultē un motivē, kurš māca, ir vāji izteikta un situācijas noteikta. Šo darba dalīšanu apgrūtina tas, ka izglītības atbalsta sniegšana nav noteikta iestāžu pamatfunkcijās, un tas bieži vien ir to privātā iniciatīva vai nenormatīvs darba pienākums.

Šķērslis pašvaldību institūciju sadarbībai ir arī nepietiekamā vai neesošā informācijas apmaiņa starp iestādēm par pieaugušo izglītības aktivitātēm. Aktuāls ir jautājums par vienotas izglītības piedāvājuma platformas izveidi, kas sniegtu pieaugušajiem plašāku priekšstatu par izglītības vajadzību nodrošināšanas iespējām. Būtu jāizvērtē, vai lietderīgāk šādu platformu veidot vienas vai vairāku pašvaldību vai reģiona ietvaros.

Tas, kā pašvaldības spēj nodrošināt mācību iespējas savā teritorijā, ir atkarīgs no izglītības iestāžu potenciāla, kuras ir reģistrējušas savu darbību šajā teritorijā. Labākas iespējas ir pašvaldībām, kuru teritorijā darbojas profesionālās izglītības iestādes. Tie piedāvā gan profesionālās, gan neformālās izglītības programmas. Ja pašvaldības teritorijā nav ne augstskolas, ne profesionālās izglītības iestādes, ne privāto izglītības sniedzēju, kas piedāvātu pieaugušo izglītības pakalpojumus, kā tas ir, piemēram, Limbažu rajonā, pašvaldība aktīvi cenšas izmantot ESF finansētos projektus, bezdarbnieku un nodarbināto mācībām. Balvos ar mērķi apzināt mācību organizēšanas iespējas ir izveidota pieaugušo izglītotāju datu bāze. Vēl viens resurss, ar kura palīdzību tiek veidotas pieaugušo izglītības iespējas pašvaldībās, ir nevalstiskās organizācijas, kas piedāvā mācības valsts finansētu projektu ietvaros vai pēc savas iniciatīvas.

Veids, kā pašvaldības cenšas sekmēt PZP iesaisti izglītībā, ir ar dažādām motivējošām aktivitātēm un praktiskām nodarbībām. Lai pieaugušais pabeigtu iesāktās mācības, izglītības speciālisti viņu apmeklē mājās un cenšas pārliecināt. Bibliotēkas un kultūras centri organizē tikšanās ar sabiedrībā zināmiem cilvēkiem, kas kalpo kā socializācijas un iedvesmas avots. Jaunajām māmiņām tiek īstenoti dzīves pamatprasmju kursi, kuros mācās gatavot ēst, uzkopt māju, iepirkties. Pieprasīta bija Balvos īstenotā auklīšu programma, kuras dalībnieces to apguva vairāk sev, nevis profesionāliem mērķiem.

Sasniegumi un labā prakse.

Biedrības "Limbažu fonds" labās prakses piemērs.

Izdalot labdarības pakas sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju grupām un redzot šo cilvēku dzīves apstākļus, biedrības pārstāvjiem radās ideja palīdzēt šiem cilvēkiem sakārtot savu dzīves telpu. Biedrība no katra apkārtējā pagasta atlasīja 4 ģimenes, organizēja šīm ģimenēm mācības par dzīvokļa renovācijas iespējām ar nelieliem līdzekļiem. Tika piesaistīti sponsori – uzņēmēji, kas ziedoja materiālus remontam. Atbalstu sniedza arī pašvaldība. Mācībās piedalījās visa ģimene. Rezultātā šo ģimeņu dzīvokļi tika izremontēti. Šo ģimenes locekļu pašapziņa pieauga. Pēc šī projekta viņi sāka interesēties par Biedrības "Limbažu Fonds" darbību un tās organizētajām mācībām un ir kļuvuši par biedrības atbalstītājiem. Piemērā ir parādīta apgrieztās darbības pieeja. Tradicionāli mācības tiek piedāvātas ar domu, ka tās nesīs uzlabojumus dzīvē un darbā. Tas ne vienmēr notiek patiesībā, un šai pieejai nav augsta motivācijas potenciāla. Apgrieztajā pieejā tika piedāvāts reāls uzlabojums - dzīvokļa atjaunošana un mācības notika reālā procesa laikā vai pēc tā. Rezultātā dalībniekiem izveidojās daudz spēcīgāka un ilgtspējīgāka mācīšanās motivācija, kas neaprobežojas tikai ar vienu mācību sesiju. Paši idejas autori savu pieeju raksturo ar vārdiem "palīdzēsim atlaist plecus un tad mācīsim".

Balvu mācību centra "Azote" labās prakses piemērs.

Mācību centrs bezdarbniekiem organizēja 120 stundu motivācijas kursus. Rezultātā pēc kursiem 3-4 cilvēki no katras 12 cilvēku grupas ieguva darbu vai reģistrējās pašnodarbinātā statusā, cēlās cilvēku pašapziņa.

Limbažu novada pašvaldības labās prakses piemērs.

Mācību kursus cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem Limbažu novada pašvaldība organizēja sadarbībā ar Nacionālo koordinātoru projektu. Tika apgūtas dažādas praktiskās iemaņas un datorprasmes. Tika nodrošināta mācīšanās ilgtspēja - Dienas centrā tika izvietoti datori un nodibināti kontakti ar bibliotekāriem, kuri šiem cilvēkiem var palīdzēt noteiktu problēmu risināšanā nākotnē.

Tā kā pašvaldības teritorijā nav iestāžu, kuru pamatdarbības ietvaros būtu pieaugušo izglītība, pašvaldība meklē alternatīvas iespējas tādu izveidot. Tika uzrunāta pašvaldības aģentūra "Lauta", kas ir Limbažu

novada tūrisma un uzņēmējdarbības attīstības aģentūra, kuras rezultātā aģentūra licencēja apmācību programmu uzņēmējiem.

Krāslavas Centrālās bibliotēkas labās prakses piemērs.

Bibliotēka sadarbojās ar vecāko klašu skolēniem, lai palīdzētu senioriem apgūt pašapziņu.

Sadarbība nacionālā līmeņa iniciatīvu īstenošanā.

Diskusijas dalībnieki atzinīgi novērtē sadarbību ar Nacionālo koordinatoru projektu, kura ietvaros tiek organizētas dažādas praktiski noderīgas nodarbības pašvaldību pieaugušo izglītības speciālistiem. Izvērtējot sadarbību ar valsts institūcijām, kas vērsta uz pašvaldības iedzīvotāju izglītošanu, diskusijas dalībnieki minēja gan ieguvumus, gan vairākus sarežģījumu aspektus, piemēram, vienpusēju komunikāciju, pārmērīgu centralizāciju, piedāvājuma neatbilstību mērķa grupas vajadzībām.

Diskusijas dalībnieki atzīmē, ka darbinieku apmācību projektā kā prioritārā mērķa grupa tika noteikti pieaugušie ar zemām pamatprasmēm. Taču realitātē šīs mērķa grupas īpatsvars kopējā projekta dalībnieku skaitā ir neliels. Netika ņemts vērā, ka šīs pieaugušo mērķa grupas iesaistīšanai, nepietiek tikai ar informēšanu par mācību iespējām. Šie cilvēki ir jāatrod, jāuzrunā, jāmotivē sasniegt rezultātu, taču šīs darbības un tiem nepieciešamie resursi projektā bija nepietiekami. PZP nav masu saziņas informatīvajā telpa. Informāciju par pieaugušo izglītību, kas daudzviet izskan no oficiāliem avotiem, diskusijas dalībnieki raksturo kā "pompozus lozungus", kas vienkāršam cilvēkam nav saprotami un neviens uzticību piedāvātajiem pasākumiem.

Centralizētā projektu īstenošanas prakse nenodrošina vienotu izglītības segumu, diferenciaciju un izglītības vajadzību nodrošināšanu, neveicina vietējās iniciatīvas. Vienotas izglītības vajadzības un pieejas to īstenošanai tiek izsludinātas nodarbināto apmācību projektu konkursos. Lai panāktu lielāku PZP iesaisti, šīs vajadzības nepieciešams teritoriāli diferencēt, ņemot vērā, piemēram, pierobežas rajonu īpašo situāciju. Situācija ar izglītības pieejamību ir atšķirīga pilsētās un laukos, kur PZP problēma ir aktuālāka.

Pašvaldību teritorijā izglītības piedāvājums ir atkarīgs no izglītības piedāvātājiem. Piemēram Limbažu rajona teritorijā darbojas Rīgas Valsts tehnikuma filiāle, kas diemžēl nepiedāvā programmas pieaugušajiem. Konkurences trūkuma apstākļos pašvaldības speciālisti ir spiesti ne tikai informēt, bet arī komplektēt grupas vienīgajam izglītības piedāvātājam - mācību centram BUTS, lai novada iedzīvotājiem būtu pieejamas izglītības iespējas šajā projektā. Turklāt PZP nepieciešamas klātienē apmācību formas tuvu dzīves/ darba vietai. Jārod risinājums pedagogu plašākai līdzdalībai projektā un iesaistīto pušu sadarbībai, lai rezultātā veidotos teritoriāli vienots un pietiekams izglītības piedāvājums un notiktu racionāla grupu komplektācija. Pašvaldību ieskatā labākus mācību rezultātus var sasniegt, īstenojot mācības uzņēmumos, nevis klasēs.

Krāslavas novada šūšanas uzņēmumam, kas bija sagatavojis programmu lauku sievietēm ar zemām pamatprasmēm, ilgstoši nācās saskarties ar birokrātiskiem šķēršļiem, lai iegūtu tiesības šo programmu īstenot savā uzņēmumā. Tāpat netika atbalstīts NVO mācību piedāvājums vecākiem un vecvecākiem par kompetences pieeju, iniciatīvu vērtējot kā "iejaukšanos" Skola 2030 aktivitātes ietvaros.

Valsts institūciju un pašvaldības komunikācija tiek raksturota kā vienpusēja, kurā pašvaldībai ir jāsniedz ziņas, bet tā nesaņem atgriezenisko saiti par procesu tālāko virzību un mācību rezultātiem. Valsts institūcijas, kas administrē valsts izglītības projektus, organizē komunikāciju ar katru no sadarbības partneriem atsevišķi, neradot horizontālās komunikācijas iespējas starp partneriem.

Secinājumi, optimālā situācija nākotnē un veidi, kā to panākt.

Diskusijas dalībnieki saskata jautājumus, kuru risināšana palīdzētu uzlabot situāciju nākotnē gan pašvaldību līmenī, gan valsts un pašvaldību sadarbības aspektā. Pašvaldību līmenī ir būtiski veicināt pašvaldību vadītāju izpratni par pieaugušo izglītības nozīmi, kas veicinātu mērķtiecīgāku pašvaldību rīcību

pieaugušo izglītības pieejamības un pašvaldību institūciju atvērtības nodrošināšanā savstarpējai sadarbībai. Runājot par pašvaldībām, tām nereti tiek uzticēti pienākumi pieaugušo izglītības jomā, kam neseko finansējums, un rezultātā bibliotēkām vai citām iestādēm tiek uzlikti nepamatoti pienākumi. Trūkst skaidrības par uzdevumu deleģēšanas principiem pašvaldību institūcijām, jo pieaugušo izglītība ir daudzdimensionāls process, kas notiek ne tikai izglītībā, bet arī nodarbinātības, sociālajā, kultūras, veselības un citās jomās. Lai to veicinātu atbilstoši pašvaldības attīstības prioritātēm, būtu jāveido tās teritorijā esošo pašvaldības iestāžu un organizāciju tīkls.

No pašvaldību viedokļa ir nepieciešams nodrošināt pastāvīgu savstarpēju informācijas apmaiņu starp valsts un pašvaldību institūcijām. Pašvaldības izjūt informācijas trūkumu par valsts līmenī pieņemtajiem lēmumiem. Tiem trūkst caurskatāmības, kas liedz pašvaldībām izvērtēt sadarbības iespējas ar to vai citu valsts institūciju.

Pašvaldības ir nobažījušās par plānotajām prasībām pieaugušo neformālajai izglītībai, kas, viņuprāt, palielina birokrātiskos šķēršļus un var mazināt pašvaldību iespējas izmantot vietējos resursus un elastīgi risināt vietējās izglītības vajadzības. Jāpalielina pašvaldību autonomija, dodot tām tiesības veidot izglītības programmas pēc saviem ieskatiem, nepārkāpjot noteikumus. Nepieciešams īstenot diferencētu pieeju izglītības vajadzību nodrošināšanā. Lai palielinātu PZP iesaisti, būtu jāuzlabo izglītības projektos sasniegtie rādītāji, fiksējot ne tikai dalībnieku skaitu, bet arī mācību rezultātā sasniegtos uzlabojumus (darba iespējas, atalgojums u.c.).

Secinājumi:

1. Nepietiekama komunikācija: Izglītības iestādēm un pašvaldībām vajadzētu vairāk komunicēt par pieaugušo izglītības programmu izstrādi un piedāvājumu, kā rezultātā pieaugušie nav pietiekami informēti par pieejamajām iespējām.
2. Nepietiekams finansiālais atbalsts: Pašvaldības un valsts iestādes nepiedāvā pietiekamu finansiālu atbalstu pieaugušo izglītības programmām, kas liek izglītības iestādēm samazināt piedāvājumu vai palielināt izmaksas studentiem.
3. Nepietiekama koordinācija: Darba devēji, karjeras konsultanti un izglītības iestādes nesadarbojas, kā rezultātā pieaugušie netiek novirzīti uz nepieciešamajām mācību programmām.
4. Novecojuša mācību satura pieeja: Izglītības iestādes nepiedāvā mūsdienīgu, darba devēju vajadzībām atbilstošu mācību programmu, jo starp šīm pusēm nav bijusi veiksmīga sadarbība.
5. Pieejamības trūkums: Pašvaldības nerada pieaugušajiem pietiekoši elastīgas mācību iespējas, piemēram, vakara vai nedēļas nogales kursus, jo nav notikušas konsultācijas ar mērķa grupu vai izglītības iestādēm.
6. Nepietiekama informācija medijos: Mediji nepiedāvā informāciju par pieaugušo izglītības iespējām vai dara to neprecīzi, jo nav saņēmuši precīzu informāciju no izglītības iestādēm un pašvaldībām.
7. Nepietiekams resursu izlietojums: NVO piedāvā papildu resursus pieaugušo izglītībai, piemēram, telpas vai materiālus, taču šie resursi netiek izmantoti, jo trūkst koordinācijas ar izglītības iestādēm.
8. Pretrunīgi mērķi: politikas veidotāji izstrādā stratēģijas, kas ne vienmēr saskan ar pašvaldību, izglītības iestāžu vai darba devēju vajadzībām un prioritātēm.
9. Prakses trūkums, kas garantē augstu kvalitāti. Pieaugušo izglītības kvalitātes nodrošināšanai trūkst koordinētas pieejas, jo partneri neapspriež labo praksi un kvalitātes standartus.
10. Nepietiekams atbalsts karjeras izvēlē: Karjeras konsultanti nav pietiekami informēti par jaunākajām mācību programmām un darba tirgus tendencēm, jo trūkst saiknes ar darba devējiem un izglītības iestādēm.

8.3.3. PIELIKUMS – 2. FOKUSA GRUPAS ZIŅOJUMS

FOKUSA GRUPAS/INTERVIJAS DATUMS:	17.05.2023.
TIEŠSAISTĒ/PERSONĀ:	Speciālisti, kas strādā pieaugušo izglītībā, sociālajā un nodarbinātības jomā

VĀRDS, UZVĀRDS	LOMA, ORGANIZĀCIJA
Anita Ostrovska	Aizkraukles novada pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta komitejas priekšsēdētāja vietniece, Aizkraukles novada Tautskolas vadītāja
Ingus Zitmanis	Mācību centra "BUTS" direktors
Katrīna Spuleniece-Aišpure	Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums metodiste
Vjačeslavs Piskunovs	Valmieras 2.vidusskolas direktores vietniece
Santa Rudmiese	,Cēsu novada pašvaldības sociālais darbinieks
Gundega Bičuze	Dobeles PIC Apmācību procesa koordinators
Anita Līce	Darba devēju konfederācijas Izglītības un nodarbinātības vadītājs
Linda Niedola	NVA Liepājas filiāles karjeras konsultante
Anita Sondare	Kandavas Lauksaimniecības tehnikums Pieaugušo izglītības speciāliste
Ingrīda Muraškovska	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības eksperte
Sarmīte Pīlāte	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības direktore
Dārta Akmens	Valsts izglītības attīstības aģentūras vecākā eksperte
Linars Deidulis	Valsts izglītības attīstības aģentūras Izglītības atbalsta un starptautiskās sadarbības departamenta Starptautiskās sadarbības programmu departamenta vecākā projektu vadītājs

Diskusijas jautājumi:

- 1. Ievads.** Informācija par Erasmus+ "PartnerUP" projektu. Digitālās prasmes - viena no svarīgākajām pieaugušo pamatprasmēm mūsdienās. Šis diskusijas mērķis ir pārrunāt situāciju par pieaugušo, kuriem ir zemas pamatprasmes, iesaisti izglītībā, īpaši pārrunājot šo personu iesaisti digitālo pamatprasmju apguvē.
- 2. Pieaugušo ar zemām pamatprasmēm (PZP iesaistīšana – pieejas un izaicinājumi.** Ar kurām zemo pamatprasmju riska grupām jūs saskaraties savā darbībā (pieaugušie bez pamata vai vidējās izglītības, mazkvalificētie, bezdarbnieki, pirmspensijas vecuma cilvēki, invalīdi, migranti, seniori, jaunās māmiņas, citi)? Kādas ir viņu izglītības vajadzības? Kādi uzlabojumi dzīvē nepieciešami? Kādas, jūsu prāt, prasmes viņiem palīdzētu šos uzlabojumus panākt? Kādi šķēršļi kavē to īstenot? Kādu atbalstu sniedzat, lai palīdzētu PZP iesaistīties izglītībā un mācību rezultātā gūt uzlabojumus dzīvē/darvbā? Ko darāt organizācijai noteikto uzdevumu ietvaros un ko - pēc savas iniciatīvas? Kā vērtējat rezultātus?
- 3. Institūciju sadarbība prasmju pilnveides ceļa nodrošināšanā.** PZP iesaistei izglītībā nepieciešamas vairākas savstarpēji saistītas darbības, kas veido prasmju pilnveides ceļus (uzrunāt, informēt, konsultēt, motivēt, palīdzēt apzināt vajadzības, izstrādāt programmas, mācīt, atzīt mācīšanās rezultātus, palīdzēt gūt uzlabojumus darbā un dzīvē pēc mācībām). Lai īstenotu darbību kopumu un sasniegtu labus iesaistes rezultātus, nepieciešama dažādu institūciju sadarbība. Kurā darbību ķēdītes posmā darbojaties jūs? Kas ir jūsu sadarbības partneri, kuri turpina iesākt vai veic priekšdarbus? Kur, jūsu prāt, veidojas plaisas (trūkstošās vai nepietiekamās darbības) darbību ķēdītē, kas mazina iesaistes rezultātus? Kam un kā tās vajadzētu aizpildīt? Kādi rādītāji, jūsu prāt, liecina par labiem PZP iesaistes rezultātiem (PZP īpatsvars pieaugušo iedzīvotāju sastāvā; PZP skaits, kuri pieteicās mācībām un tās pabeidza; daudzveidīgu pasākumu kopums, kas nodrošina pieaugušā nepārtrauktu virzību pa prasmju

pilnveides ceļiem; mācību rezultātā gūtie uzlabojumi pieaugušā dzīvē un darbā; cits)? Kā vērtējat esošo sadarbību? Kāda nozīme tajā ir savstarpējai informācijas apmaiņai? Kādos jautājumos kopīgi pieņemat lēmumus? Kādas ir iespējas ietekmēt sadarbībā īstenojamos procesus? Kādi ir šķēršļi sadarbībai un kā tie tiek novērsti? Kādi ir labās prakses piemēri sadarbības veidošanā?

4. **lesaistīto pušu sadarbības kvalitāte.** *Kāds ir jūsu viedoklis par pieaugušo izglītības pārvaldības sistēmu Latvijā kopumā? Cik veiksmīgi ir noteiktas sadarbības partneru (ministrijas, valsts iestādes, pašvaldības, nozaru ekspertu padomes, uzņēmēji, publiskie un privātie pakalpojumu sniedzēji, nevalstiskais sektors) atbildības jomas? Ko tajās vajadzētu mainīt? Kuram no partneriem ir spēcīgāka ietekme uz PZP iesaistes procesu? Kuram no partneriem, jūsuprāt, vajadzētu aktīvāk sniegt ieguldījumu PZP iesaistē izglītībā un kādā veidā? Kuri no sadarbības partneriem ir vairāk un kuri mazāk motivēti iesaistīt pieaugušos ar zemām pamatprasmēm izglītībā? Kas ietekmē viņu motivāciju? Kā vērtējat partneru izvēlēto darbības stilu – kurš dod priekšroku autonomai savas atbildības jomas uzdevumu izpildei, un kurš ir atvērts informācijas un domu apmaiņai, orientēts uz kopīgo gala rezultātu un spēj konstruktīvi risināt interešu nesabalansētību? Kuri faktori, jūsuprāt, spēcīgāk ietekmē partneru sadarbības kvalitāti (precīzi noteiktas atbildības jomas un uzdevumi; vienota mērķu un uzdevumu izpratne, savstarpējas uzticēšanās attiecības, efektīva komunikācija un atgriezeniskā saite; demokrātiskas lēmumu pieņemšanas procedūras; spēcīgs līderis kā sadarbības virzītājs; citi)? Iztēlojaties ideālos nosacījumus, pie kuriem partneru sadarbība ir kļuvusi daudzāk efektīvāka. Kādi tie ir?*

DISKUSIJAS GALVENIE ATZINĀJUMI:

Pieaugušo ar zemām pamatprasmēm iesaistīšana – pieejas un izaicinājumi.

Diskusijas dalībnieki minēja, ka lielākā vai mazākā mērā saskaras ar **visām zemu pamatprasmju riska grupām** (jaunās māmiņas, seniori, ukraiņu bēgļi, mazkvalificēti darbinieki, bezdarbnieki u.c.). Diskusijas laikā dalībnieki min dažādas īstentās iniciatīvas jaunajām māmiņām, bezdarbniekiem, mazkvalificētiem darbiniekiem, ukraiņu bēgļiem un bezdarbniekiem.

Makro līmenī - izaicinājumi ir saistīti ar cilvēkresursu trūkumu, kas bremzē nozaru attīstību (strādnieku prasmju trūkums un darbinieku trūkums nozarēs). Ekonomikas ministrijas veiktā Darba tirgus analīze liecina, ka ir izglītības iestāžu absolventi, kuriem nav darba tirgū nepieciešamās kvalifikācijas (profesionālās, vidējās vai augstākās kvalifikācijas), kā arī **kvalifikāciju neatbilstības īpatsvars starp iegūtajām kvalifikācijām un darba tirgum nepieciešamā kvalifikācija turpina pieaugt.**

Reģionos ir vajadzīgi vidēji kvalificēti darbinieki. Darba devēju centieni šiem amatiem piesaistīt bezdarbniekus nav bijuši veiksmīgi. Tādējādi plānots piesaistīt darbaspēku no ārvalstīm. Kā veiksmīgs projekts darba vides uzlabošanai un gados vecāku strādājošo atbalstam tiek minēts īstentais ESF projekts "Atbalsts ilgākam darba mūžam", kas tika īstentots no 2017. līdz 2021. gadam.

Pieaugušo nespēja mācīties un mainīties (būt elastīgiem mainīgos darba apstākļos) ir aizkavējošs process uzņēmumos (īpaši digitālo tehnoloģiju jomā). Tika atzīmēts, ka **ir problemātiski nodalīt PZP kā atsevišķu grupu** - indivīda līmenī vienlaikus var būt gan augsta, gan zema līmeņa prasmes dažādās jomās. Kā pozitīvs faktors tiek minēts, ka NVA strādā ne tikai ar bezdarbniekiem, bet arī ar nodarbinātajiem, kuri būtu jāiekļauj mērķa/riska grupā.

Viens no izaicinājumiem saistīts arī ar to, ka darba devēji vēlas, lai darbinieki nepieciešamās prasmes apgūtu pēc iespējas ātrāk, neformālā veidā un par specifiskiem attiecīgās nozares jautājumiem. Tāpēc **darba devēji reti sūta savus darbiniekus uz ilgākiem kursiem**, t.sk. kvalifikācijas iegūšanai (ir izņēmumi, ja to nosaka normatīvais regulējums). No otras puses,

darbiniekiem būtu jānodrošina arī ilgāka apmācība, kas ietver caurviju kompetenci, kas noderētu plašākā nodarbinātības jomā. Šeit būtu nepieciešams valsts finansiāls atbalsts. **Darba devējiem vajadzētu arī lielāku valsts atbalstu** - ne tikai finansiālu atbalstu bet resursu atbalstu kopumā, t.sk. darba devēja vajadzībām atbilstošas valsts iniciatīvas.

Mikrolīmenī lielākais izaicinājums ir saistīts ar skolēnu ieinteresētību mācīties, viņu **motivāciju** apgūt ko jaunu. Problēma ir saistīta ar to, ka **dažas zināšanas un prasmes tiek apgūtas, bet, ja tās netiek turpinātas pielietot un attīstīt**, iegūtās prasmes zūd, pēctecība neveidojas. Grupām ar veselības problēmām, bez pastāvīgas dzīvesvietas, dažādām atkarībām, nav motivācijas apgūt jaunas prasmes. Vēlmei attīstīties būtu jānāk no katra indivīda. Ja būs motivācija, tad būs arī interese mācīties. Tāpēc galvenais uzdevums ir sniegt informāciju, kāpēc un ko var apgūt. Tas ir ļoti svarīgs informatīvs un izglītojošs aspekts. Centieni paaugstināt motivāciju "no malas" nav bijuši produktīvi.

Motivāciju var veicināt gan ar "pātagas un burkāna" metodi. Būtiska atšķirība vērojama to mācību dalībnieku motivācijā, kuri paši sedz mācību izmaksas vai kuru izmaksas sedz darba devējs vai kuriem mācības tiek apmaksātas dažādu projektu ietvaros. Pirmajā gadījumā tas ir ievērojami augstāks. Ir svarīgi, lai nozare, kurā strādā pieaugušais, "liktu" mācīties. Ir nozares, kur viss ir veiksmīgi organizēts un labi darbojas (piem., loģistika). Vienlaikus tiek aktualizēts jautājums, vai visiem jābūt kvalificētiem speciālistiem, jo ir darba jomas un amati, kuros joprojām ir nepieciešami mazkvalificēti darbinieki. Taču arī viņiem ir jāuzlabo savu profesionālo pienākumu veikšana. Tiek minēta arī bezdarbnieku grupa, kuri ilgstoši ir bez darba un kuriem nav izveidojusies motivācija kaut ko mainīt. Tāpēc šajā gadījumā ir ļoti problemātiski motivēt šo grupu, strādāt tikai ar ļoti konkrētiem stimuliem. Daudzu projektu ietvaros redzams, ka PZP motivēt ir problemātiski kā motivējošs faktors darbojas tikai finansiāls atbalsts. Kā būtiski problēmsituāciju saasinātie aspekti tiek minēti darbaspēka vidējā vecuma pieaugums, kā arī jauniešu zemā interese par ar ražošanu un pārstrādi saistīto specialitāšu apguvi.

Izglītības vajadzības un dzīves uzlabojumi ir saistīti ar nepieciešamību pārkvalificēties, apgūt mūsdienās aktuālas zināšanas un profesionālās iemaņas un, ne mazāk svarīgi, apgūt tādas dzīvei nepieciešamās pamatprasmes kā budžeta plānošana, laika plānošana (kā apvienot mācības, darbu un privāto dzīvi), komunikācijas prasmes, spēja mācīties patstāvīgi.

No dzīvei nepieciešamo prasmju viedokļa jebkura mācīšanās ir noderīga izglītojamajam, jo rezultātā attīstās plānošanas prasmes un aug pašapziņa. Arī digitālās prasmes tiek minētas kā ļoti aktuālas, taču ar lielu izaicinājumu nastu. Vīr bijuši vairāki projekti ar centieniem iesaistīt PZP, taču diemžēl ievērojamā daļā gadījumu stipendija ir bijusi vienīgā dalībnieku motivācija. Viens no izaicinājumiem, kas saistīts ar šo prasmju nostiprināšanu, ir mazkvalificētu pieaugušo finansiālais stāvoklis, kas neļauj iegādāties nepieciešamo tehnisko aprīkojumu prasmju pielietošanai, attīstīšanai un uzturēšanai, kā arī apmeklēt papildu kursus šo prasmju nostiprināšanai. Iegūtās prasmes ātri tiek zaudētas, ja nav iespējas tās nostiprināt (nav ekipējuma, nav finansiālu iespēju), savukārt atkārtoti piedalīties tajos pašosursos nav iespējams.

Kā atbalsta veidi mazkvalificētu pieaugušo iesaistei apmācību procesā tiek minēti informācijas sniegšana plašsaziņas līdzekļos, vietējās avīzēs, reklāma, vebināru organizēšana, izbraukumi pie iedzīvotājiem, individuālas konsultācijas caur pedagogu tīklu – individuāla uzrunāšana un komunikācija. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka pieredze liecina, ka pieaugušie, īpaši ar zemām prasmēm, galvenokārt vēlas piedalīties klātienē mācībās, nevis attālināti, jo viņiem nepieciešama pasniedzēja mentorings, atbalsts un iedrošinājums. Diskusijas dalībnieki min, ka mazkvalificētie ir jāuzrunā ar darba devēju palīdzību (apmācība darba vietā un darba laikā), individuālas konsultācijas un dažādi atbalsta instrumenti, kas ir efektīvāka pieeja nekā vispārēja pieaugušo informēšana ar mediju starpniecību u.c.

Sadarbības mehānismi ietver sadarbības nodrošināšanu konkrētās pašvaldības līmenī ar iesaistītajām institūcijām, ar kaimiņu pašvaldībām, slēdzot attiecīgus sadarbības līgumus. Pieaugušo piesaistes efektivitāti var novērot, nodrošinot reģionālo sadarbību, attīstot kopējo novada/reģiona izglītības ekosistēmu.

Uzlabojums, kas veicinātu PZP iesaisti prasmju pilnveides procesos, būtu **valsts mērķfinansējums** tiem speciālistiem, kuri strādā ar PZP jautājumiem, un pieaugušajiem, kuri pārstāv riska grupu – maznodrošinātos iedzīvotājus.

Problemātiska situācija ir terminoloģijas jomā - bieži vien trūkst vienotas izpratnes par lietotajiem jēdzieniem ("prasmes", "kompetence", "pamatprasmes", "jaunas prasmes"). Dalībnieki izteica būtisku komentāru par **definīciju "pieaugušie ar zemām pamatprasmēm"**, paplašinot izpratni par šo jēdzienu - tie var būt kvalificēti darbinieki, bet ar zemām prasmēm noteiktā jomā. Tika apspriests arī zemo prasmju un zemo pamatprasmju jēdziens – vai tās ir vispārējas vai dzīvī nepieciešamas profesionālās prasmes. Uzsvāra tika likts uz "jaunajām prasmēm pieaugušajiem", kas būtu piemērotākas dažādos kontekstos nekā jēdziens "zemas pamatprasmes". Par šo jautājumu fokusgrupas diskusijas rīkotāji (I. Muraškovska) izteica komentāru, ka prasmju pilnveides ceļi zemas pamatprasmes definē kā zemas lasītprasmes, rēķināšanas un digitālās prasmes, tostarp tos pieaugušos, kuri nav ieguvuši pamata vai vidējo izglītību vai kvalifikāciju.

Diskusijas dalībnieki vairākkārt atzinīgi novērtēja izveidoto sadarbību ar NVA (īpaši neformālajā izglītībā) gan bezdarbnieku, gan nodarbināto apmācībā un konsultēšanā.

Iesaistīto pušu sadarbība prasmju attīstības ceļa nodrošināšanā un sadarbības kvalitāte.

- Valsts koordinācijas līmenī pieaugušo izglītība ir **sadrumstalota**, ir vairākas plānošanas padomes, atbildīgās ministrijas. Tāpēc koordinācija ir jāattīsta, ņemot vērā katras iesaistītās iestādes/organizācijas stiprās puses, kompetences un pieejamos resursus.
- Būtu nepieciešams izveidot stabilāku un ilglaicīgāku **plānošanas sistēmu** pieaugušo izglītības jomā, nevis tās attīstību atsevišķu projektu ietvaros. Eiropas finanšu instrumentu ieguldījums ir ļoti nozīmīgs, tomēr starp īstenojamiem projektiem nav pēctecības, un sadarbība bieži vien veidojas tikai uzsaukumu/periodu ietvaros, nevis sistemātiski un ilgtermiņā.
- Katras iestādes sniegtie pakalpojumi (īpaši projektu ietvaros) nav jānodala vienu no otra, bet gan jāsniedz centralizēti iestādes ietvaros.
- Trūkst datu un objektīvas informācijas faktiskai vajadzību apzināšanai un tautsaimniecības nozaru pamatota viedokļa izpētei darbaspēka plānošanai dažādu valsts iniciatīvu īstenošanā. Diskusijas dalībnieki norāda, ka **karjeras konsultāciju** iespēju nodrošināšana, kā arī sadarbība starp mācību sniedzējiem un atbildīgajām ministrijām un citām iesaistītajām pusēm ir nepietiekama.
- Jāuzlabo komunikācija starp iesaistītajām pusēm, lai nerastos maldīgs/iluzors priekšstats par situāciju nozarē. Cilvēkam jānodod iespēja "iemēģināt spēkus" konkrētajā profesijā, jo neviens pārbaudījums neļauj noskaidrot, vai cilvēkam veiksies un vai būs vērts mācīties vairākus mēnešus ilgos kursus. Kursos uzreiz vajadzētu nodrošināt praksi. Pieaugušo mācības ir jāskata kā sarežģīts transformācijas process.
- Dalībnieki min **mācībspēku nodrošināšanas problēmu** - pieprasījums pēc kvalificētiem izglītotajiem apgrūtina nozaru mācību vajadzību nodrošināšanu. Nozares specifiku bieži var mācīt nozares profesionāļi, kuriem nav pedagoģiskās izglītības. Līdz ar to, būtiska ir darba vidē balstīta prasmju apguve.
- Pašvaldību ietvaros lielā mērā tiek nodrošināta ieinteresēto pušu sadarbība, tiek apzinātas vajadzības. Zināmas grūtības ir saistītas ar telpu nodrošināšanu mācībām – to tehnisko prasību

izpildi. Labi telpu nodrošināšanas piemēri ir saistīti ar izglītības iestādēm, kurās var organizēt mācības. Ne vienmēr izdodas atrast un iesaistīt mācībās PZP un vēl joprojām to iesaistes % ir zems. Svarīga ir pastāvīga sadarbība starp institūcijām ar kopīgu mērķi (piem. NVA un sociālais dienests).

Diskusijas dalībnieku kopīgs viedoklis:

- 1) Veiksmīgākai PZP iesaistei nepieciešama **diferencēta valsts politika** un pieejas (atšķirīgas cilvēku iespējas dažādās nozarēs, vecuma grupas, reģionu un nozaru specifika);
- 2) Nepieciešama prasmju **nepārtrauktības nodrošināšana, sākot ar prasmju potenciāla faktisku pārbaudi, kas turpinās apgūstot specializētu mācību programmu**. Tad tiek nodrošināta prasmju sistemātiska uzturēšana un regulāra atjaunošana;
- 3) Dažādu ieinteresēto pušu **sadarbība ar decentralizētu pieeju** (aplūkojot pieaugušo izglītību kā **transdisciplināru procesu**, kas apvieno nodarbinātības, izglītības, ekonomiskās attīstības, sociālos, labklājības aspektus) ar skaidru iesaistīto pušu funkciju nodalīšanu.

Atziņas no fokusa grupu diskusijām tālākai diskusijai:

Sadarbība starp izglītības piedāvātājiem un pašvaldībām – izglītības pieejamības nodrošināšana.

Izglītības pieejamību, īpaši novados, kur nav pieaugušo izglītības piedāvātāju, veicina PIKCi un pašvaldību sadarbība, kā rezultātā PIKCi nodrošina izglītību šajos novados (piemēram, Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums ir noslēdzis līgumus ar Jaunpils, Aizputes, Rojas un Talsu pašvaldībām). Diemžēl šo praksi traucē tas, ka pagastos bieži vien nav piemērotu un prasībām atbilstošu telpu. Būtu vērts noskaidrot situāciju ar skolu tīkla optimizācijas rezultātā slēgtajām skolām - kā pašvaldības izmanto šīs telpas un kādas ir iespējas tās pielāgot pieaugušo izglītības vajadzībām. Tāpat būtu vērts noskaidrot, cik šāda sadarbība ir izplatīta - cik PIKCi sadarbojas ar pašvaldībām ārpus savas teritorijas un cik PIKCi sniedz pakalpojumus tikai savā pašvaldībā.

PZP motivācijas iespējas iesaistei izglītībā.

Zemā motivācija tiek minēta kā būtiskākais šķērslis PZP iesaistei izglītībā. Taču situācija ar motivāciju nav viendabīga, iespējas to mainīt ir dažādas. Vismazāk var ietekmēt to cilvēku izvēli, kuri atteikušies no aktīvas dzīves pozīcijas, attālinājušies no tās norisēm un nespēj vai nevēlas tajā neko mainīt. Praksē ir pierādīts, ka tādas ir personas ar alkohola atkarību, ar veselības problēmām, bezpajumtnieki un ilgstošie bezdarbnieki. Citām PZP grupām, ieskatoties situācijā dziļāk, motivācija ir saistīta ar konkrētiem šķēršļiem, kurus iespējams novērst vai samazināt. Daudziem grūtības sagādā neticība savām spējām mācīties, nespēja izprast studiju piedāvājumu un izvēlēties atbilstošo. Visefektīvākais šajā gadījumā ir individuāls atbalsts, ko var sniegt bibliotēkas, sociālie darbinieki un citas ieinteresētās puses.

Kopīgs klupšanas akmens visām grupām ir izpratnes trūkums par ieguvumiem vai uzlabojumiem, ko rada mācīšanās. To varētu mazināt, ja studiju piedāvājumā būtu minēts, kāds darba piedāvājums uzņēmumā gaidāms pēc programmas pabeigšanas. Apzināties izglītības nepieciešamību pieaugušajiem traucē psiholoģiskā inerce, kā rezultātā dzīve nākotnē tiek veidota pēc vakardienas pārdzīvojumiem. Mācību vajadzības kļūst skaidrākas, kad nozare darbiniekiem ir definējusi īpašas prasmes, kas ir obligātas un regulāri jāatjaunina (labas prakses piemērs ir loģistikas nozare). Tas ir veids, kā palielināt motivāciju ar pātagas un burkānu metodi. Kopumā situācija ar motivāciju liek domāt par nepieciešamību pēc diferencētas pieejas pieaugušo grupām atkarībā no viņu dzīves situācijas un konkrētiem šķēršļiem. Jāveido iesaistīto pušu sadarbība, kas ļauj apvienot ārējā spiediena ietekmes un specifisku grūtību novēršanu un izpratnes veicināšanu par mācīšanās nepieciešamību.

PZP nepieciešamās prasmes un izglītības piedāvājums.

No mērķa grupas viedokļa, spriežot pēc pieprasījuma, nepieciešamās prasmes ir budžeta plānošana, dzīves prasmes, digitālās prasmes, angļu valoda, kā arī praktiskās darba iemaņas - traktora vadīšana u.c. No darba devēju viedokļa ir pārāk daudz darbinieku, kuriem nav darba tirgū nepieciešamās izglītības. Liels ir nodarbināto īpatsvars ar nepabeigtu izglītību, bet darba tirgū ir nepieciešami cilvēki ar vidējo tehnisko izglītību. Īpaši reģioni izjūt viņu trūkumu. STEM jomā ir milzīgs atbirums. Darba devēju vērtējumā zemi rezultāti ir bezdarbnieku apmācībai, kurā viņi iegūst kvalifikāciju. Viņu iesaistīšanās darba tirgū lielākoties ir nesekmīga, un viņi kļūst par profesionāliem bezdarbniekiem. Transporta un loģistikas nozare neredz iespēju pārkvalificēt esošos darbiniekus, vēlas jaunus un atvērtus darbiniekus. Līdz ar to, kā nākotnes vadošā kompetence izvirzās spēja mācīties, pielāgoties jaunām situācijām un radīt jaunus risinājumus.

Pretrunu starp PZP pieņemto izpratni par izglītības vajadzībām un sabiedrības attīstības diktēto prasmju nepieciešamību nav iespējams atrisināt vienas mācību programmas vai kursa ietvaros. Tāpat, ja prasmes tiek apgūtas noteiktā līmenī, bet nav turpinājuma mācībām vai prasmju izmantošanai, prasmes tiek aizmirstas un resursi tiek izmantoti neefektīvi. Piemēram, daudzi bezdarbnieki nevar uzrakstīt savu CV pēc 120 stundu digitālo prasmju kursa, jo viņiem nav viedierīču, interneta pieslēguma un iespēju pielietot šīs prasmes, bet atkārtoti apgūt tos pašus kursus arī nedrīkst.

Domājot par pieaugušo iesaistīšanās izglītībā ilgspējību, nav tik svarīgi, ar kād prasmju apguvi pieaugušais sāk mācīties. Noder jebkuras nodarbības, kuru rezultātā pieaugušais sasniedz rezultātu un paaugstina motivāciju tālākai prasmju apguvei. Šādu "sākotnējās ēsmas" lomu, kas rada apetīti mācīties, praksē nereti spēlē praktiskas uz rezultātu orientētas nelielas mācību aktivitātes, piemēram, meistarklases, īsie kursi. Lai sagatavotu darbiniekus darbam ar tehnoloģijām, noderīga ir diskusija par digitalizāciju uzņēmumā. Ilgāki kursi var arī aizvest pie tālākām studijām, ja tiek sasniegts ievērojams rezultāts.

Piemēram, kursu dalībniekiem, kuri mācījās 6 mēnešus, motivācija paaugstinājās pēc sekmīgas gala eksāmenu nokārtošanas. Arī neformālās izglītības atzišana, kā panākums, motivē mācībām. Labas prakses piemērs ar labiem rezultātiem ir ESF projekts "Atbalsts ilgākam darba mūžam", kurā vispirms tika izvērtētas 50-64 gadus vecu dalībnieku izglītības vajadzības un sakārtota atbilstoša mācību vide. Līdztekus vajadzībām ir svarīgi noteikt arī dalībnieku spējas. Ne vienmēr pietiek, ja izmanto testus. Pirms kursiem jādod iespēja izmēģināt savus spēkus. Individualizēta pieeja ir būtisks faktors tālmācībā, kur dalībnieki izjūt nepieciešamību pēc mentora atbalsta. Psiholoģiskās barjeras dalībniekiem tiek samazinātas neformālā mācību vidē un veidā. Tā darba devēji praktizē darbinieku apmācību darba vietā, lai apgūtu darbam specifiskas prasmes.

Veidojot prasmju attīstības ceļu, ir jānodrošina to nepārtrauktība individuālajā dimensijā. Ceļa sākšana ar iniciāciju un atbalstu, vajadzību, spēju un gala rezultātu izpratni, turpināšanu ar savstarpēji papildinošiem posmiem un starprezultātiem, to atzišanu un pielietošanu praksē – šis process ne vienmēr tiek pilnībā realizēts praksē. Viens no šķēršļiem ir pašmērķīgs un sadrumstalots izglītības piedāvājums. Pēdējos gados digitālo prasmju piedāvājums ir attīstījies, aptverot arvien jaunus tehnoloģiju aspektus. Taču pieaugušais nespēj orientēties piedāvājumā un izdarīt izvēli, jo nesaskata atbilstību savai situācijai un nespēj noteikt, kuri kursi un kādā secībā viņu novedīs pie iecerētā mērķa. Mācību programmas ir balstītas uz vienu mācību priekšmetu, bet darba vidē bieži nepieciešama prasmju integrācija. Piemēram, metinātājiem, lai strādātu, var būt nepieciešamas angļu valodas zināšanas. Digitālo prasmju programmām ir nepieciešama angļu valoda, lai strādātu ar datoru, kuram ir angļu valodas saskarne. Latviešu valodasursos nepilsoņiem ir nepieciešamas digitālās prasmes, lai elektroniski nokārtotu valsts valodas eksāmenu.

Sadarbības kvalitāte starp iesaistītajām pusēm.

Iesaistīto pušu sadarbība pamatā notiek neatliekamo vajadzību jomā: izglītības iedāvātāji sadarbojas ar uzņēmumiem vai pašvaldībām kā pasūtītājiem, ar valsts iestādēm kā fondus administrējošām institūcijām

u.tml. Sadarbības attīstīšanas iespējas ir, ja visu iesaistīto pušu kopumu aplūkojam kā sistēmu. Sistēmas darbību nodrošina tās daļu saskaņota darbība, kur katrai daļai ir sava specifiska, uz kopveselumu orientēta funkcija. Izstrādājot prasmju attīstības ceļus, jāņem vērā katras iesaistītās puses īpašās iespējas.

Privātie izglītības sniedzēji spēj nodrošināt adekvātu piedāvājumu motivētiem kursu dalībniekiem un uzņēmumiem, taču ar pieaugušo iesaisti nenodarbosies, jo sociālā funkcija neatbilst biznesa mērķim - peļņas gūšanai. Mācību centri kā reģistrētas izglītības iestādes nodrošina kvalitātes prasībām atbilstošu izglītības piedāvājumu, taču nespēj nodrošināt specifisku prasmju apguvi darbam ar konkrētām tehnoloģijām, jo centra pedagogi pārzina tikai dažas. Konkrēto tehnoloģiju apguvi uzņēmumi var nodrošināt saviem darbiniekiem, taču tos ierobežo laiks, kas jāpaņem no pamatprocesa, lai īstenotu apmācību. Tā paša iemesla dēļ darba devēji nenosūta darbiniekus uz gariem kursiem, kas nepieciešami kvalifikācijas iegūšanai.

Iesaistīto pušu koordinēta rīcība visvairāk pietrūkst pieaugušo iesaistes un motivācijas fāzē. Lai pieaugušie apzinātos nepieciešamību mācīties, ir nepieciešams informatīvs un izglītojošs darbs, iesaistot pašvaldības, sociālos dienestus, bibliotēkas, karjeras konsultantus, darba devējus u.c. Tomēr institucionālie šķēršļi rada situāciju, kurā ikviens ir veicis kādu darbību nebūdam īsti informēts par pārējo aktivitātēm, un tās nerezultējas kopveselumā – PZP nav apzinājušies vajadzības un iespējas, nespēj pieņemt lēmumus, nenokomplektējas mācību grupas.

Pieaugušo izglītībā iesaistītās puses izjūt nepieciešamību labāk apzināties savas nišas kopējā darbības laukā, lai neradītu situāciju, ka visi dara visu vai neviens nedara neko. Kurš strādā ar motivētām, kurš ar mazāk motivētām un kurš ar nemotivētām pieaugušo grupām un kādi pakalpojumi viņiem tiek sniegti? Kas veido un īsteno tālākizglītības programmas un kas rūpējas par specifiskām izglītības vajadzībām vai specializējas neformāli saistošās izglītības aktivitātēs? Kas izstrādā tālmācības piedāvājumu un kas nodrošina klātienē formātu? Kas veido mobilo piedāvājumu lauku reģioniem un kas nodrošina šī piedāvājuma izmantošanu un attīstību? Kurām mērķa grupām un kādās profesijās būtu jānodrošina pārkvalifikācija, kurām esošo prasmju pilnveide un kurām - jaunu apguve? Kādas ir reālās nozaru izglītības vajadzības un kā tās sasaucas ar reģionu un pašvaldību attīstības vajadzībām? Šo un citu jautājumu noskaidrošana ļautu iesaistītajām pusēm veidot savu ilgtermiņa darbības stratēģiju un attīstīt sadarbību savstarpēji papildinošas darbības veidā.

Institucionālie šķēršļi un lēmumu pieņemšanas centralizācija augstākajā līmenī kavē sadarbību pieaugušo izglītības vadībā. Trūkst nozaru vajadzību pilnvērtīgas apzināšanas. Valsts noteiktais izglītības pieprasījums ne reti tiek veidots bez atbilstoša pamatojuma un pēc amatpersonu ieskatiem. Piemēram, joprojām tiek pasūtītas mācību programmas bezdarbniekiem šūšanas jomā, lai gan nozare nespēj konkurēt ar Ķīnu un nodrošināt strādniekiem pievilcīgu atalgojumu un darba apstākļus.

Karjeras konsultantu darbība nav līdz galam pārdomāta, kā rezultātā pieaugušie tiek novirzīti uz programmām, kuru aktualitāte analīzē nav pamatota. Institucionālās barjeras veidojas arī tāpēc, ka katra iestāde sniedz pakalpojumus tikai savai mērķa grupai. Pieaugušo iesaiste būtu efektīvāka, ja iestādes pakalpojumus nenodalītu, bet piedāvātu visām mērķa grupām, kurām tie ir nepieciešami. Piemēram, NVA karjeras konsultanti varētu sniegt konsultācijas arī citu ministriju administrētajos projektos. Šis pats princips būtu jāīsteno arī plašākā kontekstā - katrai iestādei iedibinātā labā prakse un īpašā spēja tiek izmantota arī citu institūciju vajadzībām. Piemēram, VIAA ir izstrādājusi analīzes sistēmu pieaugušo izglītībai, ko varētu plašāk izmantot kopā ar EM analītiķi. Pieaugušo izglītības vadībā ir sadrumstalota koordinācija. Ir izveidotas vairākas padomes, kas katra risina savus jautājumus - PINTSA, PIPP u.c. Tā vietā varētu būt viena padome, kas izstrādā vienotu uzņemšanas plānu un nodrošina stabilāku pieaugušo izglītības plānošanu. Tas arī ļautu labāk īstenot komunikāciju starp iesaistītajām pusēm, nodrošinot pieejamu informācijas kanālu un informācijas plūsmu visos līmeņos un aspektos.

Secinājumi no 2. fokusa grupas diskusijām.

Sadarbība starp izglītības piedāvātājiem un pašvaldībām – izglītības pieejamības nodrošināšana. Izglītības pieejamību, īpaši novados, kur nav pieaugušo izglītības piedāvātāju, veicina PIKCi un pašvaldību sadarbība, kā rezultātā PIKCi nodrošina izglītību šajos novados (piemēram, Kuldīgas Tehnoloģiju un tūrisma tehnikums ir noslēdzis līgumi ar Jaunpils, Aizputes, Rojas un Talsu pašvaldībām). Diemžēl šo praksi traucē tas, ka pagastos bieži vien nav piemērotu un prasībām atbilstošu telpu. Būtu vērts noskaidrot situāciju ar skolu tīkla optimizācijas rezultātā slēgtajām skolām - kā pašvaldības izmanto šīs telpas un kādas ir iespējas tās pielāgot pieaugušo izglītības vajadzībām. Tāpat būtu vērts noskaidrot, cik šāda sadarbība ir izplatīta - cik pieaugušo izglītības centru sadarbojas ar pašvaldībām ārpus savas teritorijas un cik PIKCi pakalpojumu sniedz tikai savā pašvaldībā.

Motivācija un iespējas pieaugušo ar zemām pamatprasmēm (PZP) iesaistīšanai izglītībā. Zemā motivācija tiek minēta kā būtiskākais šķērslis PZP iesaistei izglītībā. Taču situācija ar motivāciju nav viendabīga, iespējas to mainīt ir dažādas. Vismazāk var ietekmēt to cilvēku izvēli, kuri atteikušies no aktīvas dzīves pozīcijas, attālinājušies no tās norisēm un nespēj vai nevēlas tajā neko mainīt. Praksē ir pierādīts, ka tādas ir personas ar alkohola atkarību, veselības problēmām, bezpajumtnieki un ilgstošie bezdarbnieki. Citām PZP grupām, ieskatoties situācijā dziļāk, motivācija ir saistīta ar konkrētiem šķēršļiem, kurus iespējams novērst vai samazināt. Daudziem grūtības sagādā neticība savām spējām mācīties, nespēja izprast mācību piedāvājumu un izvēlēties atbilstošo. Visefektīvākais šajā gadījumā ir individuāls atbalsts, ko var sniegt bibliotēkas, sociālie darbinieki un citas ieinteresētās puses.

Kopīgs klupšanas akmens visām grupām ir izpratnes trūkums par ieguvumiem vai uzlabojumiem, ko rada mācīšanās. To varētu mazināt, ja mācību piedāvājumā būtu minēts, kāds darba piedāvājums uzņēmumā gaidāms pēc programmas pabeigšanas.

Apzināties izglītības nepieciešamību pieaugušajiem traucē psiholoģiskā inerce, kā rezultātā dzīve nākotnē tiek veidota pēc vakardienas pārdzīvojumiem. Apmācību vajadzības kļūst skaidrākas, kad nozare darbiniekiem ir definējusi īpašas prasmes, kas ir obligātas un regulāri jāatjaunina (labas prakses piemērs ir loģistikas nozare). Tas ir veids, kā palielināt motivāciju ar pātagas un burkānu metodi. Kopumā situācija ar motivāciju liecina par diferencētu pieeju pieaugušo grupām atkarībā no viņu dzīves situācijas un konkrētiem šķēršļiem. Jāveido iesaistīto pušu sadarbība, kas ļauj apvienot ārējā spiediena ietekmi ar specifisku grūtību novēršanu un izpratnes veicināšanu par mācīšanās nepieciešamību.

PZP nepieciešamās prasmes un izglītības piedāvājums. No mērķa grupas viedokļa, spriežot pēc pieprasījuma, nepieciešamās prasmes ir budžeta plānošana, dzīves prasmes, digitālās prasmes, angļu valoda, kā arī praktiskās darba iemaņas - traktora vadīšana u.c. No darba devēju viedokļa, ir pārāk daudz darbinieku, kuriem nav darba tirgū nepieciešamās izglītības. Liels ir nodarbināto īpatsvars ar nepabeigtu izglītību, bet darba tirgū ir nepieciešami cilvēki ar vidējo tehnisko izglītību, īpaši reģioni izjūt viņu trūkumu. STEM jomā ir milzīgs atbirums. Darba devēju vērtējumā zemi rezultāti ir bezdarbnieku apmācībai, kurā viņi iegūst kvalifikāciju. Viņu iesaistīšanās darba tirgū lielākoties ir nesekmīga, un viņi kļūst par profesionāliem bezdarbniekiem.

Transporta un loģistikas nozare neredz iespēju pārkvalificēt esošos darbiniekus, tā vēlas jaunus un atvērtus darbiniekus. Tādejādi kā nākotnes vadošā kompetence izvirzās spēja mācīties, pielāgoties jaunām situācijām un radīt jaunus risinājumus. Pretrunu starp pieņemto izpratni par PZP izglītības vajadzībām un sabiedrības attīstības diktēto prasmju nepieciešamību nav iespējams atrisināt viena mācību programmas vai kursa ietvaros.

Tāpat, ja prasmes tiek apgūtas noteiktā līmenī, bet nav turpinājuma mācībām vai prasmju izmantošanai, prasmes tiek aizmirstas un resursi tiek izmantoti neefektīvi. Piemēram, daudzi bezdarbnieki nevar uzrakstīt savu CV pēc 120 stundu digitālo prasmju kursa, jo viņiem nav viedierīču, interneta pieslēguma un iespēju pielietot prasmes, taču arī nav atļauts atkārtoti apgūt tos pašus kursus.

Domājot par pieaugušo iesaistīšanos izglītībā ilgtspējību, nav tik svarīgi, kādas prasmes pieaugušais apgūst. **Noder jebkuras nodarbības, kuru rezultātā pieaugušais sasniedz rezultātu un paaugstina motivāciju tālākai prasmju apguvei.** Šādu "sākotnējās ēsmas" lomu, kas rada vēlmi mācīties, praksē nereti spēlē praktiskas uz rezultātu orientētas nelielas mācību aktivitātes, piemēram, meistarklases, īsie kursi.

Lai sagatavotu darbiniekus darbam ar tehnoloģijām, noderīga ir diskusija par digitalizāciju uzņēmumā. Ilgāki kursi var arī aizvest pie tālākām studijām, ja ir redzams rezultāts. Piemēram, kursu dalībniekiem, kuri mācījās 6 mēnešus, motivācija paaugstinājās pēc sekmīgas gala eksāmenu nokārtošanas..Arī neformālās izglītības atzīšana ir panākums, kas motivē mācīties.

Labas prakses piemērs ar labiem rezultātiem ir ESF projekts "Atbalsts ilgākam darba mūžam", kurā vispirms tika izvērtētas 50-64 gadus vecu dalībnieku izglītības vajadzības un sakārtota atbilstoša mācību vide. Līdztekus vajadzībām ir svarīgi noteikt arī dalībnieku spējas. Ne vienmēr pietiek ar testu izmantošanu. Pirms kursiem jānodrošina iespēja izmēģināt savus spēkus. Individualizēta pieeja ir būtisks faktors tālmācībā, kur dalībnieki izjūt nepieciešamību pēc mentora atbalsta.

Psiholoģiskās barjeras dalībniekiem tiek samazinātas neformālā mācību vidē un veidā. Tādējādi darba devēji praktizē darbinieku apmācību darba vietā, lai apgūtu darbam specifiskas prasmes.

Veidojot prasmju attīstības ceļu, ir jānodrošina tā nepārtrauktība individuālajā dimensijā. Ceļa sākšana ar iniciāciju un atbalstu, vajadzību, spēju un gala rezultātu izpratne, turpināšana ar savstarpēji papildinošiem posmiem un starprezultātiem, to atpazīšana un pielietošana praksē – šis process ne vienmēr tiek pilnībā realizēts praksē.

Viens no šķēršļiem ir pašmērķīgs un sadrumstalots izglītības piedāvājums.

Pēdējos gados digitālo prasmju piedāvājums ir paplašinājies, aptverot arvien jaunus tehnoloģiju aspektus. Taču pieaugušais nespēj orientēties piedāvājumā un izdarīt izvēli, jo nesaskata atbilstību savai situācijai un nespēj noteikt, kuri kursi un kādā secībā viņu novedīs pie iecerētā mērķa. Mācību programmas ir balstītas uz vienu mācību priekšmetu, bet darba vide bieži prasa prasmju integrāciju.

Piemēram, metinātājiem, lai strādātu, ir nepieciešamas angļu valodas zināšanas. Digitālo prasmju programmām ir nepieciešama angļu valoda, lai strādātu ar datoru, kuram ir angļu valodas saskarne. Latviešu valodas kursos nepilsoņiem ir nepieciešamas digitālās prasmes, lai elektroniski nokārtotu valsts valodas eksāmenu.

Sadarbības kvalitāte starp iesaistītajām pusēm. Iesaistīto pušu sadarbība pamatā notiek neatliekamo vajadzību jomā: izglītības piedāvātāji sadarbojas ar uzņēmumiem vai pašvaldībām kā klientiem, ar valsts institūcijām kā fondu administrējošām institūcijām u.c.

Sadarbības attīstīšanas iespējas ir, ja visu iesaistīto pušu kopumu aplūkojam kā sistēmu. Sistēmas darbību nodrošina tās daļu koordinēta darbība, kur katrai daļai ir sava specifiska, uz kopveselumu orientēta funkcija.

Izstrādājot prasmju attīstības ceļu, jāņem vērā katras iesaistītās puses īpašās iespējas.

Privātie izglītības sniedzēji spēj nodrošināt adekvātu piedāvājumu motivētiem kursu dalībniekiem un uzņēmumiem, taču ar pieaugušo iesaisti nenodarbosies, jo sociālā funkcija neatbilst biznesa mērķim - peļņas gūšanai.

Mācību centri kā reģistrētas izglītības iestādes nodrošina kvalitātes prasībām atbilstošu izglītības piedāvājumu, taču nespēj nodrošināt specifisku prasmju apguvi darbam ar konkrētām tehnoloģijām, jo centra pedagogi pārzina tikai dažus.

Konkrēto tehnoloģiju apguvi uzņēmumi var nodrošināt saviem darbiniekiem, taču tos ierobežo laiks, kas jāpaņem no pamatprocesa, lai īstenotu apmācību. Tā paša iemesla dēļ darba devēji nenosūta darbiniekus uz gariem kursiem, kas nepieciešami kvalifikācijas iegūšanai.

Iesaistīto pušu koordinēta rīcība visvairāk pietrūkst pieaugušo iesaistes un motivācijas fāzē. Lai pieaugušie apzinātos nepieciešamību mācīties, ir nepieciešams informatīvs un izglītojošs darbs, iesaistot pašvaldības, sociālos dienestus, bibliotēkas, karjeras konsultantus, darba devējus u.c. Tomēr institucionālie šķēršļi rada situāciju, kurā ikviens ir veicis kādu darbību nebūdamas reāli informēts par pārējo aktivitātēm, un tās rezultējas kopveselumā – PZP neapzinās vajadzības un iespējas, nespēj pieņemt lēmumus, nav nokomplektētas mācību grupas.

Pieaugušo izglītībā iesaistītās puses izjūt nepieciešamību labāk apzināties savas nišas kopējā darbības laukā, lai nerastos situācija, ka visi dara visu vai neviens nedara neko.

Kurš strādā ar motivētām, kurš ar mazāk motivētām un kurš ar nemotivētām pieaugušo grupām un kādi pakalpojumi viņiem tiek sniegti? Kas izstrādā un īsteno tālākizglītības programmas un kas rūpējas par specifiskām izglītības vajadzībām vai specializējas neformāli saistošās izglītības aktivitātēs? Kas izstrādā tālmācības piedāvājumu un kas nodrošina klātienē formātu? Kas veido mobilo piedāvājumu lauku reģioniem un kas nodrošina šī piedāvājuma izmantošanu un attīstību? Kurām mērķa grupām un kādās profesijās būtu jānodrošina pārkvalifikācija, kurām esošo prasmju pilnveide un kurām - jaunu apguve? Kādas ir reālās nozaru izglītības vajadzības un kā tās sasaucas ar reģionu un pašvaldību attīstības vajadzībām?

Šo un citu jautājumu noskaidrošana ļautu iesaistītajām pusēm veidot savu ilgtermiņa darbības stratēģiju un attīstīt sadarbību savstarpēji papildinošas darbības veidā.

Institucionālie šķēršļi un lēmumu pieņemšanas centralizācija augstākajā līmenī ir šķēršļi sadarbībai pieaugušo izglītības pārvaldībā. Pietrūkst nozaru vajadzību apzināšanas. Valsts noteiktais izglītības pieprasījums tiek veidots bez atbilstoša pamatojuma un pēc amatpersonu ieskatiem. Piemēram, joprojām

tiek pasūtītas mācības programmas bezdarbniekiem šūšanas jomā, lai gan nozare nespēj konkurēt ar Ķīnu un nodrošināt strādniekiem pievilcīgu atalgojumu un darba apstākļus.

Karjeras konsultantu darbība nav līdz galam pārdomāta, kā rezultātā pieaugušie tiek novirzīti uz programmām, kuru aktualitāte analizē nav pamatota. Institucionālās barjeras veidojas arī tāpēc, ka katra iestāde sniedz pakalpojumus tikai savai mērķa grupai. Pieaugušo iesaiste būtu efektīvāka, ja iestādes pakalpojumus nenodalītu, bet piedāvātu visām mērķa grupām, kurām tie ir nepieciešami. Piemēram, NVA karjeras konsultanti varētu konsultēt arī citu ministriju administrētajos projektos. Šis pats princips būtu jāsteno arī plašākā kontekstā - katrai iestādei iedibinātā kā labā prakse un īpašā spēja tiek izmantota arī citu institūciju vajadzībām. Piemēram, VIAA ir izstrādājusi analīzi pieaugušo izglītībai, ko varētu plašāk izmantot kopā ar EM analītiķi. Pieaugušo izglītības vadībā ir sadrumstalota koordinācija. Ir izveidotas vairākas padomes, kas katra risina savus jautājumus - PINTSA, PIPP u.c. Tā vietā varētu būt viena padome, kas izstrādā vienotu uzņemšanas plānu un nodrošina stabilāku pieaugušo izglītības plānošanu. Tas arī ļautu īstenot labāku komunikāciju starp iesaistītajām pusēm, nodrošinot pieejamu informācijas kanālu un informācijas plūsmu visos līmeņos un aspektos.

8.4. PIELIKUMS – 3. FOKUSA GRUPAS ZIŅOJUMS

FOKUSA GRUPAS/INTERVIJAS DATUMS:	01.06.2023.
TIEŠSAISTĒ/PERSONĀ:	Speciālisti (praktiķi), kas nodrošina digitālo prasmju attīstības iespējas

VĀRDS, UZVĀRDS	LOMA, ORGANIZĀCIJA
Māra Jākobsone	LIKTA valdes loceklis
Ina Gudele	SIA "Magnetic Professional" Izglītības centra vadītāja
Gunta Blumberga	Ventspils digitālais centra Vecākā speciāliste izglītības jomā
Rūta Bokta	Gulbenes novada bibliotēkas Reģionālā mācību centra vadītāja
Diāna Butiņa	Biedrības "RigaTechGirls" valdes locekle
Daiga Kalniņa	Biedrības "Alsungas novada attīstības biedrība" valdes priekšsēdētāja
Ingrīda Muraškovska	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības eksperte
Sarmīte Pīlāte	Latvijas Pieaugušo izglītības apvienības direktore
Dārta Akmens	Valsts izglītības attīstības aģentūras vecākā eksperte
Linards Deidulis	Valsts izglītības attīstības aģentūras Izglītības atbalsta un starptautiskās sadarbības departamenta Starptautiskās sadarbības programmu departamenta vecākā projektu vadītājs

Diskusijas jautājumi:

- Nākotnes izaicinājumi.** "Izglītības sistēmai ir jāspēj **proaktīvi nodrošināt ikvienam** Latvijas iedzīvotājam mūsdienu realitātei nepieciešamās digitālās caurviju un profesionālās prasmes."
 - Kā no šī viedokļa kopumā vērtējat pašreizējo situāciju attiecībā uz pieaugušajiem (izglītības piedāvājums, pieejamība, rezultāti)?
 - Kas, jūsuprāt, ir veiksmīgi izveidots, strādājot esošajā izglītības sistēmā, lai nodrošinātu digitālās prasmes ikvienam? Kas pietrūkst, kādi šķēršļi stāv ceļā?
 - Kā jāattīsta sadarbība starp iesaistītajām pusēm, lai ikviens pieaugušais apsteidzoši apgūtu mūsdienīgas digitālās prasmes?
- Iespējas iesaistīt pieaugušos ar zemām pamatprasmēm (PZP).** Vairāku faktoru ietekmē pieaugušo ar zemām pamatprasmēm iesaiste izglītībā ir apgrūtināta (zema motivācija, informācijas trūkums, neatbilstošs piedāvājums u.c.).

- a. *Kā ar digitālo rīku palīdzību palielināt PZP interesi par mācīšanos? Kāda vēl informācija būtu jāsniedz mērķauditorijai kopā ar informāciju par izglītības iespējām?*
 - b. *Kā uzlabot PZP informēšanas procesu?*
 - c. *Informācija par izglītības iespējām ir izkaisīta un grūti pieejama (izņemot VIAA un NVA projektus). Kādus risinājumus (valsts, reģionālā, pašvaldību līmenī) redzat regulāras, visaptverošas, saprotamas un operatīvas informācijas sniegšanai?*
3. **Digitālo kompetenču apguves organizācija. Iedzīvotāju digitālo kompetenču ietvars** ir sniegts EK dokumentā DigComp 2.2.. Ietvara struktūra sastāv no **5 kompetenču jomām**, kas ietver 21 digitālo kompetenci, un katrā no tām ir 4 mācīšanās līmeņi. Savukārt, digitālā kompetence tās veselumā ir viena no mūžizglītības pamatkompetencēm līdz ar pilsoniskuma kompetenci, uzņēmējdarbības kompetenci, prasmi mācīties kompetenci un citām, kas nozīmē, ka tai jāsniedz ieguldījums arī pārējo kompetenču veidošanā. Ņemot vērā digitālo kompetenču daudzdimensionālo raksturu, ir nepieciešama vienota izpratne par to, kādam jābūt šo kompetenču pilnveides ceļam pieaugušajam.
- a. *Kādā secībā un komplektācijā apgūstot kompetences tiks panākti labāki rezultāti? Kādos gadījumos izmantojama standartizēta pieeja un kādos – individuāla?*
 - b. *Kā līdz ar kompetences apguvi nodrošināt tās pilnveides nepārtrauktību - uzturēšanu, paplašināšanu jaunos aspektos, aktualizēšanu līdz ar tehnoloģiju attīstību, pāreju uz nākamo līmeni?*
 - c. *Kurām organizācijām un kādos jautājumos būtu jāsadarbojas, lai katrs pieaugušais saprastu un pieklātu viņam vajadzīgās digitālās kompetences uzlabošanas ceļam?*
4. **E-apmācība.** "Izglītības nozarei pašai ir jāspēj mainīt un virzīt digitālās pārmaiņas, nodrošinot mūsdienīgu, individualizētu un atvērtāku mācību procesu, ieviešot un attīstot mūsdienīgus digitālos risinājumus un mācību līdzekļus, uzlabojot vadības efektivitāti. Izglītības procesā digitālie mācību līdzekļi un rīki, kā arī mācīšanās tiešsaistē un attālināti, kļūst arvien izplatītāka ikdienas prakse. Nākotnē sagaidāma arvien plašāka virtuālās un paplašinātās realitātes tehnoloģiju izmantošana izglītībā, veidojot virtuālās nodarbības, virtuālās laboratorijas, virtuālās tikšanās un diskusijas."
- a. *Kādi šķēršļi kavē pieaugušo iesaistīšanos e-mācībās? Kādi ir labas prakses piemēri?*
 - b. *Kas ir digitālā satura nodrošinājums un kam tas būtu jāizveido? Kādos aspektos ir nepieciešama vienota pieeja e-studiju izveidē un ieviešanā?*
 - c. *Kādi, jūsuprāt, ir tuvākie uzdevumi e-studiju attīstībā un kā tie būtu jāsadala starp iesaistītajām pusēm?*
5. **Kopienas sadarbības tīkls.** Vadlīnijās ir izcelts sabiedrības virzītas digitālās inovācijas potenciāls. Tas paredz turpināt attīstīt vienotu Latvijas digitālo centru, izglītības iestāžu un novadu bibliotēku tīklu, kas ļautu piedāvāt mācību iespējas visā Latvijā, mazinot digitālo plaisu starp pilsētu un lauku iedzīvotājiem, starp dažādām vecuma grupām, kā arī labāk reaģēt uz dažādām izglītības vajadzībām Latvijas reģionos.
- a. *Kā jūs kopumā vērtējat pašreizējo tīklu?*
 - b. *Cik veiksmīgi tiek nodrošināts pakalpojumu teritoriālais pārklājums un mazināta digitālā plaisa? Kādi ir labas prakses piemēri?*
 - c. *Kas kavē sadarbību un kas to var veicināt?*
6. **Digitālās izglītības pārvaldība.**
- a. *Kādu jūs redzat digitālās izglītības sadarbības sistēmu un savu vietu tajā?*
 - b. *Kam, jūsuprāt, būtu jāatbild par kopējo iesaistīto pušu vadību un koordināciju? Kādi dati un informācijas apmaiņa nepieciešama sadarbības partneriem, lai izglītības iestādes varētu īstenot efektīvu darbības stratēģiju, darba devēji būtu ieinteresēti darbinieku izglītošanā, grupas un kopienas aktīvi iesaistītos lēmumu pieņemšanas procesos?*

c. *Kas ir jāuzlabo esošajā sadarbībā?*

Galvenās ziņas no diskusijas par digitālajām prasmēm:

- Diskusijas dalībnieki vairākkārt norādīja, ka nepieciešamība pieaugušajiem ar zemām prasmēm apgūt digitālās prasmes jābalsta uz viņu **praktiskajām ikdienas vajadzībām**, piemēram, sazināties ar tuviniekiem, kuri izbraukuši no Latvijas, apmaksāt rēķinus, elektroniski pieteikt bērnu 1.klasei., darbs ar internetbanku u.c.
Mācībām (piemēram, "tehnoloģiju pēcpusdienu" veidā) jābūt maksimāli saistītām ar cilvēku interesēm un aktuālajām praktiskajām vajadzībām (piemēram, saules paneļu uzstādīšana, digitālā dārza plānošana, videonovērošanas kameru uzstādīšana tīpašumā), tādējādi veicinot cilvēku interesi iepazīt un uzzināt vairāk par IKT.
- PZP mērķa grupā vislielākā atsaucība vērojama no pensijas vecuma cilvēkiem. **Strādājošie zemas kvalifikācijas iedzīvotāji ļoti bieži nav ieinteresēti mācīties.** Līdz ar to lielākais izaicinājums ir, kā sasniegt cilvēkus, kuri strādā, kā viņus motivēt un ieinteresēt. Kā norādīja diskusijas dalībnieki, balstoties uz aptaujās iegūtajiem datiem, kur tiek apzinātas PZP vajadzības, var secināt, ka, īpaši laukos, ievērojams skaits iedzīvotāju uzskata, ka digitālās prasmes viņiem nav nepieciešamas, un tāpēc nevēlas tās apgūt.
- Diskusijas dalībnieki norādīja, ka cilvēki, kuri sasniedz noteiktu vispārēju **personības attīstības līmeni**, ir vairāk motivēti mācīties. Visgrūtāk iesaistāmā sabiedrības daļa ir cilvēki ar zemu pašvērtējumu, zemu izglītības līmeni, zemu motivāciju.
- Viens no veidiem, kā iesaistīt mācībās PZP, ir **iesaistīt to uzņēmumu vadību**, kuros šie cilvēki strādā. Bieži vien tikai ar vadības uzstādījumu cilvēki sāk mācīties, vispirms apgūst mācību procesu un, ja izdodas, tad ar interesi apgūst jaunas prasmes. Sākumā PZP nav motivācijas, attiecīgi šie cilvēki pēc darba nav gatavi mācīties, tāpēc vadības iesaiste ir obligāta/ļoti vēlama.
- Nākamais solis ir atrast veidus, kā motivēt uzņēmumus uzlabot savu darbinieku digitālās prasmes, t.sk. arī darba laikā. Pozitīva pieredze darbā ar uzņēmumiem, ir piedāvāt konkrētus projektus, palīdzēt sagatavot projekta pieteikumu un nodrošināt projektu vadību (pilna cikla serviss). Tādējādi uzņēmumi ar nelielu līdzfinansējumu var sasniegt labus rezultātus.
- Katram iedzīvotājam **jau apsteidzoši jāiemāca/jāapgūst nepieciešamās prasmes.** Problēmas raksturīgas gan tiem, kuri ir, gan kuri nav darba tirgū, taču gan vieniem, gan otriem trūkst informācijas individuālā līmenī. Jautājums ir saistīts ar to, kur atrast atbilstošu informāciju par prasmju apguves un pilnveides iespējām.
Ja darba devējs nenodrošinās jaunu prasmju apguves iespējas, tad daļa no darbiniekiem izmantos savas jau esošās profesionālās prasmes konkrētajā uzņēmumā un turpinās strādāt noteiktā nišā, taču neiegūs sev noderīgu informāciju, lai apgūtu darba tirgū aktuālās digitālās un citas caurviju prasmes.
Izaicinājumi saistās ar to, ka digitālās caurviju prasmes netiek pietiekami attīstītas, jo nereti nav pieejams tehniskais nodrošinājums, trūkst iekšējās motivācijas, nav pārliecības, par spējām mācīties grupā. Līdz ar to, lai šo problemātiku risinātu, jāsāk ar **individuālu un praktisku pieeju**, lai sāktu cilvēkus motivēt un veidotu viņos apziņu par spēju mācīties un apgūt ko jaunu. Lai to panāktu nepieciešama sākotnēji **individuāla uzrunāšana caur dažādiem kanāliem – bibliotēku, sociālo dienestu, sociāliem tīkliem, u.c. vietējas nozīmes popularizēšanas metodēm.**
- **Vietējās pašvaldības un biedrības** var reaģēt visātrāk (piemēram, izmantojot Leader apmācības un citus vietējos projektus), stiprinot vietējās kopienas, uzzinot par vietējām praktiskajām PZP vajadzībām. Darba devējiem ir svarīga loma, kas ir balstīta uz attiecīgā uzņēmuma vajadzībām. Tāpat lauku reģionos labi varētu darboties domu līderi (personas ar pozitīvu publisko tēlu un autoritāti), kas var individuāli iesaistīt PZP. Ir PZP, kas nelasa avīzes, neizmanto sociālos tīklus, neskatās plakātus.
- Īstenojot nacionālo politiku un iniciatīvas, jādomā par **reģionālo sinerģiju, kā iesaistītās puses varētu viena otru papildināt, nodrošinot "vienas pieturas aģentūras" principu.** Kā pozitīvi piemēri tiek minētas Liepāja un Cēsis, kur attīstīta IKT apmācību un inovāciju infrastruktūra (Digitālais

centrs, Kosmos Izziņas centrs, IKT uzņēmumi), spēcīga pašvaldību iesaiste, sadarbība reģionālā līmenī.

- Vēl viena problēma ir saistīta ar **kompetences ceļa kartes trūkumu**, kurā varētu parādīt cilvēkam ieteicamo secību un konkrētus soļus, ko un kur apgūt, kādus konkrētus posmus iziet, kuri mācību centri nodrošina šīs iespējas, jo mūsdienās ir pieejama plaša informācija, kuru ir grūti izsijāt un attiecināt uz katru personu konkrētajā situācijā. Jādomā arī par **digitālo rīku orientieriem**, jo mūsdienās ir pieejams daudz digitālo rīku un informācijas, taču individuālā līmenī nav skaidrs, kas ir prioritāte, ar ko sākt un ar ko turpināt.
- Tajā pašā laikā ļoti rūpīgi un pārdomāti jāsniedz informācija, kas sasniegtu mērķa grupu. Tāpat jādomā par dažādiem prasmju noteikšanas testiem, kas novērtē konkrētas kompetences, vienlaikus nosakot uzdevumus, kurus pieaugušie ar zemu lasītprasmi nevar saprast, līdz ar to šos testus nevar veikt.
- **Visa pamatā ir spēja mācīties patstāvīgi**. Izejot no indivīda mērķa, var saprast, vai nepieciešams apgūt digitālās prasmes padziļināti, vai apgūt caurviju prasmes, jo **digitālās kompetences ir instruments, nevis pašmērķis**. Mācīšanās ieradumam jāklūst par organisku ikdienas sastāvdaļu, tas nozīmē arī domāšanas veida maiņu – veicinot izpratni, ka digitālie rīki palīdz uzlabot ikdienas dzīvi. Sabiedrībā kopumā jāveicina vēlme mācīties visa mūža garumā, jānodrošina mācīšanās darba vietā, mācību kultūra darba vietā, jāatsaucas uz tehnoloģijām un instrumentiem, kas jau tiek lietoti ikdienā, jāveicina pašmācība.
- Būtu jānošķir īpašas digitālās prasmes, kuras var apgūt ikviens (ti, **caurviju digitālās prasmes**, kiberdrošības jautājumi, autortiesības, datu aizsardzība, sociālā iesaistīšanās) un prasmes, kas jāapgūst padziļināti. Diskusijas dalībnieki norāda, ka prasme mācīties ir kļuvusi par ieradumu, kas ģimenē jāveido jau no bērna piedzimšanas brīža. Ja šis mācīšanās ieradums netiek iedibināts, veidojas pasaules uzskats, kurā cilvēka problēmās tiek vainoti visi pārējie. Lai veicinātu cilvēku vēlmi mācīties, nepieciešams lauzt esošie priekšstati un jāveido mācīšanās paradumus. Šeit jāizšķir 2 PZP grupas - tie, kuru apstākļi nav bijuši labvēlīgi un kuriem var sniegt iespēju apgūt prasmes, kuras tiks izmantotas, un tie, kuru esošie paradumi ir spēcīgāki par vēlmi, aicinājumu dzīvē kaut ko mainīt vai uzlabot.
- Liela nozīmē ir sadarbībai vietējā līmenī. Laukos informācija cirkulē lieliski, savukārt pilsētā informācijas pārbagātībā informācijas aprīte ir ierobežota. Tāpat būtu jāizstrādā specifiski un atšķirīgi ieteikumi lauku reģioniem un pilsētām. Vietējā līmenī veiksmīgu sadarbību var nodrošināt visi kopā strādājot un tiecoties uz kopīgu mērķi, kas iepriekš jādefinē. Gadījumos, kad ir pieejams finansējums projektiem un citi ārējie avoti, rodas konkurence un sākas "cīņa par naudu". Jāstiprina sadarbība starp iesaistītajām pusēm, lai veidotos pārmantotība un izveidotu mehānismu, kurā katram ir sava loma, balstoties uz katras puses spēcīgākajām un attīstītākajām kompetencēm.
- Vietējā līmenī liela nozīme un **potenciāls** ir bibliotēkām, kurās plānots integrēt klientu apkalpošanas centrus, tādējādi kalpojot par informācijas ieguves avotu daudz plašākā mērogā. Tādējādi bibliotēkas kļūst par vietu digitālo prasmju attīstīšanai daudz plašākā apjomā nekā līdz šim. Tāpat vairāk būtu jāpaskaidro Digitālo centru funkcijas, jo PZP tās nesaprot.
- Daudziem mācībspēkiem ir zemas digitālās prasmes un izpratnes trūkums, ka digitālie rīki var uzlabot viņu ikdienas darbu. Jānodrošina arī nepieciešamais laiks eksperimentiem, lai attīstītu šo izpratni. Tāpat ir jāattīsta *Train the Trainer* metodi un jāattīsta pieaugušo izglītotāju kopiena kopumā.
- Svarīgi ir apzināties tirgū aktuālo (aktuālās tēmas), domājot arī par to, ka, attīstoties tehnoloģijām, šīs tēmas būtu iespējams apgūt.
- Joprojām pastāv stereotipi, ka IT sfērā vadošos amatus ieņem vīrieši, un, iesaistoties vīriešiem, mainās arī apmācību dinamika. Tādējādi kopumā būtu jāmaina sabiedrībā valdošie uzskati dzimumu līdztiesības jomā IT kontekstā.
- Svarīga loma ir **Angļu valodas apguvei**, jo moderni digitālie rīki bieži ir pieejami un paredzēti lietošanai angļu valodā.
- Lai nodrošinātu PZP prasmju attīstību, jādomā par **mācību kvalitāti**, tai skaitā teorijas un prakses līdzsvaru, pakāpenisku prasmju apguvi, aktuālu tēmu iekļaušanu kursus. Pozitīva pieredze ir ar hibrīdtreniņiem, kur PZP var mācīties patstāvīgi sev ērtā laikā un ātrumā, savukārt klātienē var

izteikt savas šaubas un gūt pozitīvu apstiprinājumu mācību progresam. Kā pozitīvs piemērs tiek minēti moduļu pētījumi. Jo augstāks vispārējo zināšanu līmenis, jo vairāk mācību var organizēt attālināti. PZP gadījumā liela daļa mācību satura būtu jāsniedz klātienē.

Svarīga mācību procesa sastāvdaļa ir zināšanu līmeņa noteikšana, kurai jābūt ļoti precīzai (lai mācību materiāls nebūtu ne par grūtu, ne par vieglu). Jāizstrādā un jānodrošina atvērta pieeja e-mācību metodikai un platformām, lai katram mācību piedāvātājam tās nebūtu jāizstrādā no jauna (diskusijas dalībnieki apmainās ar informāciju par esošajiem pieejamajiem izstrādātajiem materiāliem, metodoloģijām un platformu e-prasmes.lv). Diskusijas dalībnieki atzīmē, ka mācību procesa uzsākšanai var izmantot dažāda veida aktivitātes, kuras uzrunātu PZP - t.sk. digitālās nedēļas, kampaņas, interneta dienas, tehnoloģiju pēcpusdienas.

- Domājot par digitālās izglītības vadību, svarīga ir kvalitāte, vienots skatījums, vienotas programmas, sertifikācija (piem. DigiComp). Diskusijas dalībnieki uzsver, ka kopumā sadarbība ar valsts institūcijām (IZM, VIAA, NVA) ir pozitīva, jo kompetenču saturs ir saderīgs ar DigiComp līmeņiem. Savukārt sadarbība ar reģionālajiem centriem ir laba, taču ne vienmēr nepārtraukta un pastāvīga, jo ne vienmēr ir pieejami finansēšanas instrumenti. Pēc fokusgrupas domām, nereti projekti tiek īstenoti ar nepietiekamu savstarpēju sinerģiju un neveidojas pēctecība, kā arī netiek nodrošināta projektu rezultātu uzturēšana un izplatīšana, jo tam netiek atrasts finansējums.

Labas prakses piemēri:

- Kā pozitīvs piemērs (instruments) minams ESF projekts Nodarbināto personu profesionālās kompetences paaugstināšana ", lai motivētu cilvēkus mācīties un iesaistīties jaunu prasmju apgūvē. Šī projekta ietvaros izstrādātā platforma arī turpmāk varētu kalpot kā vieta, kur sniegt iespējas/piedāvājumus prasmju attīstīšanai Darba tirgum aktuāla platforma ir labi zināma un daļa sabiedrības to izmantojusi, veidojot pozitīvu ieradumu.
- Labās prakses piemērs ir " RigaTechGirls " pedagogu programma/kursi, kā arī mentoru programma, kas sniedz atbalstu mācīšanās laikā (risinot konkrētu, reālu problēmu. Strādājot komandā, mentoru programmas ietvaros tiek apgūtas prasmes, kuras var jāiekļauj CV un demonstrēt darba devējiem). Pozitīva pieredze ir ar tiešsaistes jautājumu un atbilžu sesijām, zvanu vakariem, kas sniedz individuālu atbalstu (saņem nākamo impulsu), jo PZP ir zemā motivēti.
- Projekti senioru digitālo prasmju uzlabošanai bijuši veiksmīgi, šāda prakse būtu jāturpina

